То ҷаҳон буд аз сари одам фароз,
Кас набуд аз роҳи дониш бениёз

Фановар

FANOVAR

Нашрияи Донишгоҳи технологии Тоҷикистон

4 сентябри соли 2023

№ 14-15
(183-184)

СУХАНРОНИИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, ПЕШВОИ МИЛЛАТ МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ДАР РӮЗИ ДОНИШ

01.09.2023, ноҳияи Данғара

Ҳамватанони азиз!

Муҳтарам аҳли илму маориф, устодону омӯзгорон, донишҷӯёну хонандагон, падару модарони гиромӣ ва ҳозирини арҷманд!

Таҷлили Рӯзи дониш ва баргузории Дарси сулҳ дар оғози соли хониш яке аз анъанаҳои неки даврони соҳибистиқлолӣ, тантанаву бузургдошти саводу дониш ва хираду маърифати мардуми куҳанбунёди тоҷик мебошад.

Воқеан, илму дониш аз замонҳои хеле қадим то даврони мо неруи асосӣ ва воситаи пешбарандаи ҳар як ҷомеа, аз ҷумла Тоҷикистони мо ба ҳисоб меравад.

Оғози соли нави таҳсил, Рӯзи дониш ва дарси сулҳро ба ҳамаи хонандагону донишҷӯён, аз ҷумла ба онҳое, ки имрӯз бори аввал ба остонаи мактаб қадам гузоштанд, ба аҳли илму маорифи мамлакат ва падару модарони гиромӣ самимона табрик мегӯям.

Чун соли хониш бо дарси сулҳ оғоз мегардад, мехоҳам андешаҳои худро доир ба ин масъала мухтасар баён намоям.

Тайи даҳсолаҳои охир, яъне охири асри 20 ва оғози садсолаи 21-ум вазъи сайёра бар асари талоши абарқудратҳо барои аз нав тақсим кардани ҷаҳон бисёр ҳассосу ноором гардид.

Хусусан, ҳодисаву воқеаҳои вақтҳои охир, аз ҷумла бархӯрди манфиатҳо, мухолифату низоъҳои сиёсиву низомӣ, мусаллаҳшавии бошитоб, торафт возеҳ гардидани нишонаҳои «ҷанги сард» ва гузариши он ба «марҳалаи гарм» дар минтақаҳои гуногуни дунё, инчунин, тағйирёбии босуръати иқлими сайёра имрӯз ҳаёти инсониятро зери хатари ҷиддӣ қарор додаанд.

Дар чунин шароити ниҳоят мураккабу ҳассос таҳаммулгароӣ, гуфтугӯи тамаддунҳо ва тарғибу ташвиқи андешаву афкори сулҳпарварона барои аҳли башар ниҳоят муҳим ва ҳатто ҳаётӣ мебошад.

Яъне сулҳу амният, оромиву осоиш ва ҳамгироиву ҳамкорӣ дар замони муосир барои тамоми кишварҳои сайёра бояд аз ҷумлаи муҳимтарин арзишҳои ҳаёти инсонӣ дониста шаванд.

Мардуми мо, ки таҷрибаи талхи ҷанги таҳмилии шаҳрвандиро паси сар кардаанд, моҳияти сулҳу ваҳдат, амнияту оромӣ ва ҳамзистии осоиштаро хуб дарк менамоянд.

Вазъи кунунии ҷаҳон ҳар яки моро водор месозад, ки дар кишварамон сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ ва ваҳдати миллиро боз ҳам бештар мустаҳкам гардонем ва манфиатҳои миллии худро аз таъсири пайомадҳои манфии равандҳои ҷаҳони муосир устуворона ҳифз намоем.

Тоҷикистон ҳамчун кишвари сулҳҷӯву адолатпарвар аз минбарҳои баланд борҳо эълон кардааст, ки роҳи асосӣ ва беҳтарини ҳалли ҳама гуна мухолифату низоъҳо риояи меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, музокирот ва ҳалли мусолиматомези масъалаву мушкилот мебошад.

Дар шароити кунунӣ, ки раванди сиёсигардонии дини ислом ва дар ин асос вусъат гирифтани радикализми динӣ, терроризму экстремизм, инчунин, истеҳсолу қочоқи маводи мухаддир ва силоҳ, ҷиноятҳои киберӣ ва дигар ҷиноятҳои муташаккили фаромиллӣ, бемориҳои сироятӣ, гармшавии иқлим ва оқибатҳои ногувори он – хушксоливу камобии паёпай идома дорад, таъсири манфии омилҳои зикргардида ба ҷомеаи мо низ расида истодааст.

Барои эмин нигоҳ доштани ҷомеаи кишвар аз таъсири зуҳуроти манфии ҷаҳони муосир, аз ҷумла фарҳангу маънавиёти бегона дар рӯҳияи худшиносиву ватандӯстӣ, ифтихори ватандорӣ, эҳтироми забони модарӣ, суннату анъанаҳои фарҳангӣ, расму ойинҳо ва либоси миллӣ тарбия кардани наслҳои наврасу ҷавон, инчунин, баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқиву сиёсии онҳо ба хотири таъмин намудани волоияти қонун ва амнияту субот як амри зарурӣ мебошад.

Дар ин раванд, фароҳам овардани тамоми шароити зарурӣ барои илму донишомӯзии наврасону ҷавонон вазифаи муҳимтарин шуморида мешавад.

Зеро дар замони мо, яъне давраи шиддати рӯзафзун пайдо кардани рақобату мухолифатҳо танҳо ҷомеа ва давлатҳое ҳастии худро ҳифз карда, пеш рафта метавонанд, ки дорои низоми пешрафтаи илму маориф ва шаҳрвандони соҳибмаърифату донишманд бошанд.

Мо дар ин ҷода, ба хотири он, ки ҷавонону наврасон ва умуман, шаҳрвандони худро дар рӯҳияи гиромидошт ва омӯзиши илму дониш ва фарҳангу маърифат, худшиносиву худогоҳии миллӣ, ватандӯстиву ватанпарварӣ ва ифтихори ватандорӣ тарбияву раҳнамоӣ кунем, озмуни «Тоҷикон – оинаи таърихи миллат»-ро эълон намудем.

Ҳадафи мо аз иқдоми зикршуда «тагурӯ» кардани таърих нест, балки мо мехоҳем мардумамон бо суннату анъанаҳои деринаи аҷдодӣ, расму ойинҳои ғановатманди миллӣ ва гузаштаи пурифтихори худ бештар ва беҳтар шинос шаванд, решаҳои худро донанду шиносанд ва барои ҳифзу гиромидошти арзишҳои таърихиу фарҳанги бостонии хеш масъул ва саҳмгузор бошанд.

Аз ин лиҳоз, моро зарур аст, ки ҷиҳати муаррифии таърихи беш аз шашҳазорсола ва арзишҳои асили миллати тоҷик шароити боз ҳам мусоид фароҳам оварем.

Вазорати маориф ва илм якҷо бо Академияи миллии илмҳо ва Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ҷиҳати бознигарӣ кардани барномаву стандартҳо ва мазмуни китобҳои дарсии фанҳои адабиёт ва таърихи халқи тоҷик дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот чораҳои зарурӣ андешида, консепсияи таълифи китобҳои дарсии зикршударо таҳия намоянд.

Дар заминаи он ба хотири таҳкими истиқлолу озодӣ, пойдории давлати навини тоҷикон ва ҳифзи арзишҳои милливу таърихии халқамон навиштани китобҳои ин фанҳо дар асоси талаботи сиёсиву иҷтимоии кишвар ва дастовардҳои замони истиқлол ба роҳ монда шавад.

Ниёгони бузурги миллати тоҷик дар масири таърихи бостонии халқамон ба омӯхтани илму маърифат ва касбу ҳунар таваҷҷуҳи хосса зоҳир намуда, тавассути осори ҷовидонаи худ инсониятро ба роҳи фаро гирифтани илму дониш ҳамчун омили раҳоӣ аз нодониву ҷаҳолат ва расидан ба рушду тараққиёт ҳидоят кардаанд.

Вобаста ба ин, хотиррасон менамоям, ки баъди ба даст овардани истиқлол мо илму донишро пояи асосии рушди ҷомеа ва амнияти давлат эълон карда, аз ҷумла дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» дарҷ намудем, ки хароб гардидани сифати таълим ва неруи зеҳнии мамлакат ҳамчун таҳдид ба амнияти давлат арзёбӣ мегардад.

Дар шароити кунунӣ низоми маорифи миллии мо дар заминаи суннату анъанаҳои деринаи маърифатпарварии халқамон ва дастоварду комёбиҳои сиёсиву иҷтимоии давлати соҳибистиқлол ташаккул ёфта, тайи беш аз се даҳсола дар раванди рушди ҳамаҷониба ва босуботи ҷомеа нақши басо арзишманд бозида истодааст.

Ман дар асоси таваҷҷуҳу эҳтироме, ки нисбат ба илму маориф ва мактабу омӯзгор дорам, иброз медорам, ки маҳз тавассути рушди босуботи соҳаи маориф, таҳкими заминаҳои он ва заҳмати содиқонаи омӯзгорон мо тавонистем, ки чеҳраи воқеии халқи тоҷикро дар замони муосир ба ҷаҳониён муаррифӣ намоем.

Яъне сиёсати пешгирифтаи давлат ва Ҳукумати Тоҷикистонро аз нахустин рӯзҳои соҳибистиқлолӣ, пеш аз ҳама, аҳли маорифи кишвар ва устодону омӯзгорон содиқона ҷонибдорӣ карда, барои тарғибу ташвиқи сулҳу ваҳдат ва раванди рушди босубот саҳми назарраси худро гузоштанд ва гузошта истодаанд.

Аз ин лиҳоз, ман ба кормандони соҳаи илму маориф ва устодону омӯзгорон сидқан миннатдориву сипос мегӯям.

Ҳамчунин, мехоҳам таъкид намоям, ки бунёди ҷомеаи солиму рушдёфта маҳз тавассути ташаккул додани илму маорифи пешрафта, ба роҳ мондани таълиму тарбияи мақсаднок ба арзишҳои миллӣ асосёфта, баланд бардоштани сатҳи касбияти омӯзгорон, муҳайё кардани шароити муосири таълим дар муассисаҳои таълимии ҳамаи зинаҳои таҳсилот, яъне бо асбобу таҷҳизоти замонавӣ таъмин намудани онҳо ва албатта, заҳмати содиқонаи аҳли маориф ва ҳамкориву дастгирии падару модарон имкон дошта метавонад.

Бо дарназардошти аҳаммияти ин масъала, Ҳукумати мамлакат захираву имкониятҳо ва саъю талоши худро ба ин самти муҳимтарини иҷтимоӣ равона карда, барои илму касбомӯзӣ ва таълиму тарбияи наврасону ҷавонон тамоми шароити заруриро муҳайё сохта истодааст.

Аз сӯи дигар, раванди афзоиши аҳолӣ моро водор месозад, ки барои сохтани мактабҳои наву замонавӣ, таъмиру таҷдиди муассисаҳои таълимии мавҷуда, бо шароиту таҷҳизоти зарурӣ таъмин намудани онҳо ва муҳимтар аз ҳама, мунтазам беҳтар гардонидани имкониятҳои моддии аҳли маориф, яъне ғамхорӣ дар ҳаққи устодону омӯзгорон чораҳои зарурӣ андешем.

Танҳо дар ҳафт моҳи соли ҷорӣ аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ 57 бинои нави муассисаҳои таълимӣ бо 15 ҳазор ҷойи нишаст сохта, ба истифода дода шудааст ва тибқи нақша то охири соли ҷорӣ ба истифода супоридани зиёда аз 200 мактаби дигар дар назар дошта шудааст.

Илова бар ин, дар ҳашт моҳи соли ҷорӣ 25 номгӯй китоби дарсӣ бо теъдоди беш аз як миллион нусха аз чоп баромадааст.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки иштироки хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар озмунҳои ҷумҳуриявӣ рӯ ба афзоиш дорад.

Соли ҷорӣ дар олимпиадаҳои байналмилалӣ ва фосилавӣ қариб 5000 нафар хонандагони мактабҳои Тоҷикистон иштирок карда, сазовори 124 медал, аз ҷумла 13 медали тилло, 21 нуқра ва 90 медали биринҷӣ гардидаанд.

Дар даври аввали озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» аз 240 ҳазор нафар иштирокчӣ 215 ҳазор нафар хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ буда, дар озмуни ҷумҳуриявии «Илм – фурӯғи маърифат» қариб 25 ҳазор нафар хонандагон фаъолона иштирок доштанд, ки аз афзудани таваҷҷуҳи насли наврас ба илмҳои дақиқ, риёзӣ ва табиатшиносӣ гувоҳӣ медиҳад.

Ин раванд собит месозад, ки дар кишвар насли созанда ва эҷодкору навовар ба воя расида истодааст.

Муҳтарам кормандони соҳаи маориф!
Донишҷӯёну хонандагони азиз!

Бо дарназардошти он ки рушди устувори соҳаи маориф ва самаранокии ислоҳот аз афзоиши маблағгузорӣ вобастагӣ дорад, Ҳукумати мамлакат маблағгузории ин соҳаи калидиро сол ба сол зиёд карда истодааст.

Соли ҷорӣ барои соҳаи маориф 7,2 миллиард сомонӣ ҷудо карда шудааст, ки нисбат ба соли 2022-юм 14 фоиз зиёд буда, қариб 19 фоизи буҷети солонаи давлатиро ташкил медиҳад.

Ҳоло дар соҳаи маорифи мамлакат ду стратегия қабул шуда, дар асоси онҳо амалисозии ҳашт барномаи давлатӣ идома дорад.

Дар ин раванд, аз ҷониби Ҳукумати мамлакат то имрӯз дар самти бунёду

с. 2-3

СУХАНРОНИИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, ПЕШВОИ МИЛЛАТ МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ДАР РӮЗИ ДОНИШ

азнавсозии муассисаҳои таълимӣ тамоми тадбирҳои зарурӣ амалӣ гардида истодаанд.

Дар замони соҳибистиқлолӣ дар қаламрави кишвар аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ 3700 бинои муассисаи таълимӣ барои беш аз якуним миллион хонанда сохта, ба истифода дода шудааст ва корҳо дар ин самт идома доранд.

Дар соли таҳсили 1991 – 1992 шумораи хонандагон дар кишвар 1 миллиону 325 ҳазор нафарро ташкил медод.

Ин шумора дар соли таҳсили 2022 – 2023 ба 2 миллиону 232 ҳазор нафар расидааст, ки нисбат ба оғози даврони соҳибистиқлолӣ беш аз 900 ҳазор нафар зиёд мебошад.

Ҳукумати мамлакат ва Вазорати маориф ва илмро зарур аст, ки бо дарназардошти афзоиши аҳолӣ, аз ҷумла кӯдакону наврасон ва бунёди деҳаву маҳаллаҳои нави аҳолинишин дар ҳамкорӣ бо дигар вазорату идораҳо ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ва бо ҷалби сармояи дохиливу хориҷӣ ҷиҳати вусъат додани сохтмони муассисаҳои таълимӣ ва фароҳам овардани шароити мусоид дар онҳо мунтазам чораҷӯӣ намоянд.

Илова бар ин, Вазорати маориф ва илм вазифадор карда мешавад, ки дар ҳамкорӣ бо мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо барои таъмиру азнавсозии муассисаҳои таълимии таъмирталаб ва дар ҳолати садамавӣ қарордошта тадбирҳои зарурӣ андешад.

Хотиррасон менамоям, ки барои иҷрои супоришҳои додашуда намояндагони мақомоти марказӣ, яъне роҳбарони гурӯҳҳои корӣ дар шаҳру ноҳияҳо низ масъулият доранд.

Баъзе таҳлилгарон корҳои то имрӯз дар соҳаи маориф амалигардидаро нодида мегиранд.

Онҳо фаромӯш кардаанд, ки аҳолии Тоҷикистон дар замони соҳибистиқлолӣ қариб ду баробар зиёд гардид.

Афзоиши аҳолӣ, пеш аз ҳама, ба соҳаи маориф таъсир мерасонад.

Яъне талабот ба мактаб ва ҷойи нишаст барои хонандагон зиёд мешавад.

Раванди бунёд кардани то 200 муассисаи таълимӣ дар як сол, ки ҳамасола амалӣ шуда истодааст, кори саҳлу осон нест.

Илова ба ҳазорҳо муассисаи таълимие, ки то имрӯз бунёду азнавсозӣ гардидаанд, шумораи донишгоҳу донишкадаҳо нисбат ба замони то истиқлол чор баробар ва донишҷӯён се баробар афзудааст.

Як нуктаи муҳимро фаромӯш набояд кард, ки мо бо сабабҳои ба ҳама маълум фақат аз соли 2000-ум имконият пайдо кардем, ки ба ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла бартарафсозии мушкилоти соҳаи маориф машғул шавем.

Ҳозирини муҳтарам!

Рушди таҳсилоти томактабӣ, ки дар ташаккули шахсияти кӯдакон ва омода намудани онҳо ба муассисаи таҳсилоти умумӣ нақши муҳим дорад, зери таваҷҷуҳи махсуси Ҳукумати мамлакат қарор дорад.

Лозим ба ёдоварист, ки татбиқи қисматҳои асосии Барномаи рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020 – 2025 ба мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо дахл дорад.

Вале вазъи иҷрои барнома то ҳанӯз ташвишовар боқӣ мемонад.

Мувофиқи барнома ҳар сол аз ҳисоби маблағҳои мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо, шарикони рушд ва бахши хусусӣ бояд 100 муассисаи томактабӣ сохта, ба истифода дода шавад.

Вале аз оғози амалишавии барнома, яъне дар муддати сеюним соли сипаришуда аз 68 шаҳру ноҳияи мамлакат танҳо дар 32 шаҳру ноҳия ҳамагӣ 63 муассисаи томактабӣ сохта шудааст.

Мусаллам аст, ки кӯдаки дар муассисаи томактабӣ ба таълиму тарбия фарогирифташуда барномаи мактабиро беҳтар аз худ мекунад ва доираву сатҳи тафаккураш аз дигар ҳамсолонаш ба таври назаррас фарқ дорад.

Аз ин лиҳоз, талаботи аҳолӣ ба таҳсилоти томактабӣ сол ба сол афзуда истодааст.

Ҳоло дар кишвар 707 муассисаи томактабӣ бо фарогирии 103 ҳазор нафар ва 2111 Маркази инкишофи кӯдак бо фарогирии 69 ҳазор кӯдак фаъолият дорад, ки ҳамагӣ 16 фоизи кӯдакони синни томактабиро ташкил медиҳад.

Чандест, ки дар мамлакат дар назди муассисаҳои таълимӣ ва ба таври алоҳида марказҳои рушди кӯдак фаъолият доранд, вале вазъи ҳуқуқии онҳо то ҳол ба танзим даровarda нашудааст.

Чунин марказҳо метавонанд барои омода кардани кӯдакон ба мактаб нақши муҳим гузошта, ҷиҳати фарогирии бештари кӯдакон ба муассисаҳои томактабӣ мусоидат расонанд.

Бинобар ин, вазоратҳои маориф ва илм, молия, адлия, рушди иқтисод ва савдо, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва амволи давлатӣ, Агентии назорат дар соҳаи маориф ва илм ва дигар вазорату идораҳое, ки дар сохторашон муассисаҳои таълимӣ доранд, бо дарназардошти афзоиши аҳолӣ барои ҳарчи бештар ба муассисаҳои томактабӣ фаро гирифтани кӯдакон тадбирҳои иловагиро роҳандозӣ намоянд.

Зарур аст, ки доир ба ҷалби ҳарчи бештари сармояи хусусӣ ҷиҳати сохтмони муассисаҳои томактабӣ ва таъсиси шаклҳои алтернативии фарогирӣ ба зинаи томактабӣ чораҷӯӣ карда, санадҳои меъёрии ҳуқуқии таъсис ва фаъолияти марказҳои рушди кӯдак такмил дода шаванд ва то соли 2030 фарогирии кӯдакон ба муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ то 50 фоиз расонида шавад.

Вазоратҳои молия, рушди иқтисод ва савдо, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бояд фаъолияти худро дар самти афзоиш додани маблағгузорӣ ба соҳаи таҳсилоти томактабӣ ва фарогирии кӯдакон ба ин зина ва умуман, иҷрои барномаҳои давлатӣ дар ин самт ба таври қатъӣ ҷоннок намоянд.

Дар робита ба ин, як масъалаи муҳимро таъкид менамоям: баланд бардоштани сатҳи маҳорати касбии мураббиён, ки сифати таълиму тарбияи кӯдакон аз ин омил вобастагии мустақим дорад, яке аз вазифаҳои муҳимми роҳбарону мутахассисони соҳаи маориф мебошад.

Ҳозирини муҳтарам!

Рӯзи донишро имсол беш аз 2 миллиону 200 ҳазор нафар кӯдакону наврасони кишвар пешвоз гирифтанд.

Аз ин шумора беш аз 260 ҳазор нафар бори нахуст ба мактаб қадам гузоштанд.

Фароҳам овардани шароити мусоид барои таълиму тарбияи наврасону ҷавонон, зиёд кардани маблағгузории соҳаи маориф, давра ба давра баланд бардоштани музди меҳнати омӯзгорон, зиёд намудани бурсияву стипендияҳо, аз ҷумла, стипендияи президентии «Дурахшандагон», ҷудо кардани квотаи президентӣ ва тадбирҳои дигар далели возеҳи таваҷҷуҳи махсуси Ҳукумати мамлакат ба масъалаи таълиму тарбия мебошад.

Натиҷаи ҳамин таваҷҷуҳ аст, ки имрӯз дар 35 муассисаи таҳсилоти олии касбии кишварҳои пешрафтаи дунё беш аз 41 ҳазор нафар ҷавонони мо таҳсил доранд.

Худи ҳамин сол беш аз 5000 нафар ҷавонон барои таҳсил ба кишварҳои хориҷӣ фиристода шуданд.

Дар солҳои қабл аз истиқлол шумораи ҷавононе, ки ба хориҷи кишвар барои таҳсил фиристода мешуданд, ангуштшумор буд.

Ҳадафи асосии давлат ва Ҳукумати мамлакат аз таваҷҷуҳи хосса ба соҳаи илму маориф аз он иборат аст, ки сифати таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ баланд бардошта, насли ояндасози кишвар бо фаро гирифтани илму дониши муосир барои рушди минбаъдаи иҷтимоиву иқтисодии Ватани хеш, пешрафти давлат ва ҳифзи марзу буми сарзамини аҷдодӣ омода карда шавад.

Соли ҷорӣ 3 ҳазору 432 нафар мутахассисони ҷавони равияи омӯзгорӣ барои кор ба муассисаҳои таълимии кишвар фиристода шудаанд, ки то имрӯз 49 фоизи онҳо ба шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо ҳозир шудаанд.

Фикр мекунам, ки яке аз мушкилоти асосиву ҳалталаби соҳаи маорифи мамлакат – норасоии омӯзгорон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ вақтҳои наздик пурра бартараф мегардад.

Бо мақсади баланд бардоштани сатҳу сифати таълим Вазорати маориф ва илм вазифадор карда мешавад, ки дар ҳамкорӣ бо Агентии назорат дар соҳаи маориф ва илм ва Академияи таҳсилот то охири соли ҷорӣ лоиҳаи қарори Ҳукумати Тоҷикистон «Дар бораи Консепсияи миллии арзёбии сифати таҳсилот»-ро омода карда, ба Ҳукумати мамлакат пешниҳод намоянд.

Дар ин раванд, ҳамчунин, зарур аст, ки ба масъалаҳои омодагӣ ва гузариш ба низоми бисёрхолаи арзёбии дониши хонандагон, назорати қатъии таъмин намудани давоми таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ба таҳсилоти тафриқавӣ гузаронидани хонандагони синфҳои 5 – 11 эътибори ҷиддӣ зоҳир карда шавад.

Вобаста ба ин, бори дигар хотиррасон месозам, ки омӯзиши забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла англисиву русӣ дар муассисаҳои таълимии ҳамаи зинаҳо бидуни истисно ҳатмӣ мебошад.

Ҳозирини арҷманд!

Таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ барои омода намудани кадрҳои коргарӣ нақши басо назаррас доранд, зеро пешрафти соҳаҳои иқтисоди миллӣ, таъмин намудани корхонаву муассисаҳо ва ташкилотҳои давлативу ғайридавлатӣ бо мутахассисон дар назди онҳо вазифаҳои нав мегузорад.

Шумораи муассисаҳои ин зинаҳои таҳсилот, махсусан, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ сол ба сол зиёд шуда истодааст ва мустаҳкам намудани пояҳои моддиву техникии онҳо яке аз масъалаҳои муҳим ва ҳалталаб ба шумор меравад.

Имрӯз дар кишвар дар зинаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ дар 23 самт аз рӯйи 306 ихтисос мутахассисони соҳибкасб омода карда мешаванд.

Гузариши кишвар аз модели аграсаноатӣ ба саноативу аграрӣ, инчунин, татбиқи ҳадафи чоруми стратегӣ – саноатикунонии босуръати мамлакат ва бунёд гардидани корхонаҳои хурду бузурги саноатӣ зарурати бо мутахассисони дорои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ таъмин намудани онҳоро торафт мубрам мегардонад.

Аз ин лиҳоз, Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ ва роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбиро зарур аст, ки ҷиҳати роҳандозӣ намудани ҳамкориҳои зич бо корхонаҳои саноатии кишвар ва васеъ ба роҳ мондани таҷрибаомӯзии донишҷӯён дар корхона ва муассисаҳои равияи худ тадбирҳои муассир андешанд.

Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ, ҳамчунин, бояд таъсиси марказҳои таълими калонсолонро вусъат бахшад ва фаъолияти беҳтари марказҳои мавҷударо таъмин намояд.

Солҳои охир ба таври зарурӣ иҷро нагардидани нақшаи қабули довталабон ба муассисаҳои ҳамаи зинаҳои таҳсилоти касбии мамлакат ба як масъалаи нигаронкунанда табдил ёфтааст.

Тибқи натиҷаи марҳалаи аввали қабули довталабон тариқи Маркази миллии тестӣ аз 106 ҳазор нафар хатмкунанда ҳамагӣ 35 ҳазор нафар барои дохил шудан ба мактабҳои олӣ роҳхат гирифтааст.

Вазъият дар ин самт, хусусан, дар шаҳру ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон ба беҳбудии ҷиддӣ ниёз дорад.

Масалан, дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон аз 2400 нафар хатмкунанда 993 нафар ба мактабҳои олӣ дохил гардидааст, ки ин ҳарчанд дар сатҳи кишвар нишондиҳандаи хуб аст, вале ҳанӯз кифоя нест.

Роҳбарони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо вазифадоранд, ки якҷо бо Вазорати маориф ва илм, Маркази миллии тестӣ ва Агентии назорат дар соҳаи маориф натиҷаҳои имтиҳони қабулро дар ҳар як муассисаи таълимӣ ҳамаҷониба таҳлилу баррасӣ карда, фаъолияти роҳбарони муассисаҳои таълимӣ ва раёсату шуъбаҳои маорифро аз рӯйи сатҳи дониш ва натиҷаи дар имтиҳоноти қабул нишондодаи шогирдони онҳо арзёбӣ намоянд.

Ҳамзамон бо ин, доир ба иҷрои Барномаи давлатии касбомӯзии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021 – 2025, ки бо мақсади ба шуғл фаро гирифтани шахсони бекор, аз ҷумла занону духтарони хонашин ва паст кардани шиддати муҳоҷирати меҳнатӣ қабул гардидааст, чораҳои иловагӣ андешанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои захираҳои бойи зеҳнӣ ва нерӯи инсонӣ мебошад.

Бинобар ин, давлат ва Ҳукумати мамлакат тамоми чораҳоро меандешад, ки ин неруи инсонӣ соҳибкасбу бомаърифат ва мутахассиси замони муосир бошад.

Бо ин мақсад, ба вазоратҳои рушди иқтисод ва савдо, маориф ва илм, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ супориш дода мешавад, ки дурнамои нақшаи қабули довталабонро ба муассисаҳои таҳсилоти касбии мамлакат тибқи талаботи бозори меҳнати дохилӣ ва байналмилалӣ таҷдиди назар намоянд.

Вазъи интихоби касб аз ҷониби хатмкардагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нигаронкунанда мебошад.

Таъкид бояд кард, ки то ҳанӯз на аз ҷониби омӯзгорон ва на аз тарафи падару модарон корҳои фаҳмондадиҳӣ доир ба касбинтихобкунӣ дуруст ба роҳ монда нашудаанд.

Таҳлили қабули довталабон дар соли хониши 2023 – 2024 нишон медиҳад, ки имсол ба 75 ҳазору 800 нафар хатмкардагони синфи 11 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ зиёда аз 600 ихтисос пешниҳод гардидааст.

Аз ин шумора қариб 31 ҳазор нафар довталаб, яъне беш аз 40 фоизи хатмкардагон ихтисосҳои як кластер, яъне кластери 5 – ихтисосҳои равияҳои тиббию биологиро интихоб кардаанд.

Чунин вазъи касбинтихобкунӣ масъулини соҳаро водор месозад, ки доир ба ин масъала чораҳои фаврӣ андешанд.

Илова бар ин, дар асоси таҷрибаи солҳои қаблӣ ва таҳлили вазъи қабули довталабон дар соли таҳсили 2023 – 2024 ба сохторҳои дахлдори Дастгоҳи иҷроияи Президент, Шӯрои ректорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ супориш дода мешавад, ки тартиби қабули довталабонро, бахусус, дар гурӯҳҳои шартномавӣ мавриди баррасӣ қарор дода, дар кӯтоҳтарин муҳлат ба Ҳукумати мамлакат пешниҳодҳои мушаххаси худро манзур намоянд.

Ҳамчунин, ҷиҳати дуруст ба роҳ мондани раванди банақшагирии қабули довталабон ба муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ Барномаи давлатии тайёр намудани мутахассисони дорои таҳсилоти касбӣ барои солҳои 2024 – 2029-ро таҳия ва ба Ҳукумати мамлакат пешниҳод созанд.

Дар ин раванд, ба масъалаи дар зинаи таҳсилоти олии касбӣ қабул намудани довталабон ба равия ва ихтисосҳои самтҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ эътибори аввалиндараҷа дода шавад.

Ҳозирини гиромӣ!

Рушди босуръати техникаву технологияҳои муосир, ҷаҳонишавии низоми маориф, омезиш ва ба ҳам наздикшавии фарҳангу тамаддунҳо моро водор месозад, ки зимни татбиқи ислоҳоти соҳаи маориф ҷиҳати ворид гардидан ба фазои таҳсилоти ҷаҳонӣ хеле эҳтиёткор бошем.

Дар ин раванд, мо бояд беҳтарин унсурҳои низоми маорифи ҷаҳони мутамаддинро интихоб намуда, пас аз таҳлилу омӯзиши дақиқ аз ҷониби олимону муҳаққиқони соҳаи омӯзгорӣ, мутахассисони мактабшинос ва бо ҷалби дигар мақомоти масъул онҳоро бо арзишҳои миллии соҳаи маорифи мамлакат мутобиқ сохта, пас аз гузаронидани озмоишҳои ҳамаҷониба ҷиҳати амалӣ сохтани ҳама гуна навоварӣ дар низоми маорифи мамлакат чораҳои зарурӣ андешем.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки қисме аз самтҳои ислоҳоти низоми маорифи мамлакат, ки бо дастгирии шарикони рушд тавассути барномаву лоиҳаҳо роҳандозӣ шудаанд, то охир амалӣ намегарданд, яъне бо анҷом ёфтани онҳо қатъ мегарданд.

Ҳол он ки ҳадаф аз татбиқи барномаву лоиҳаҳо такмили мазмуни таҳсилот ва ба фазои таҳсилоти ҷаҳонӣ мутобиқ сохтани он мебошад.

Дар ин росто, Вазорати маориф ва илм, Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ва муассисаҳои тобеи он вазифадор карда мешаванд, ки ҷиҳати амалӣ намудани барномаву лоиҳаҳо ва татбиқи ислоҳоти соҳа омӯзишу таҳлилҳо гузаронида, доир ба самаранокии онҳо ба Ҳукумати мамлакат пешниҳодҳои мушаххас манзур намоянд.

Дар шароити нави татбиқи ислоҳоти соҳаи маориф гузаштан аз такмили ихтисос ва бозомӯзии касбии омӯзгорон аҳаммияти торафт бештар касб менамояд.

Тавассути такмили ихтисос омӯзгор метавонад таҳсилоти заминавии худро таҳким бахшида, фаъолияти хешро ба муҳит ва талаботи нави иқтисодиву иҷтимоӣ мутобиқ созад.

Шароити кунунии пешрафти илму техника талаб мекунад, ки омӯзгорон ва дигар кормандони соҳаи маориф ҳар се сол як маротиба аз курсҳои такмили ихтисос гузаронида шаванд.

Дар робита ба ин, ду масъалаи муҳимро, ки борҳо гуфтаам, бори дигар таъкид менамоям.

СУХАНРОНИИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, ПЕШВОИ МИЛЛАТ МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ДАР РӮЗИ ДОНИШ

Робитаи илм бо истеҳсолот, ҷорӣ намудани дастовардҳои олимону ихтироъкорон аз ҷумлаи масъалаҳое мебошад, ки аҳаммияти торафт бештар ва мубрам касб карда истодааст.

Бинобар ин, Дастгоҳи иҷроияи Президентро вазифадор менамоям, ки бо ҷалби олимону коршиносон ва сохтору мақомоти дахлдор комиссияи босалоҳият таъсис дода, вазъи корҳоро дар ин самт ҳамаҷониба баррасӣ намояд ва доир ба густариши минбаъдаи корҳои вобаста ба ин масъала пешниҳодҳои мушаххас манзур созад.

Дигар ин, ки тибқи таҳлилҳо вазъи иҷрои нақшаи чорабиниҳои тасдиқшуда доир ба «Бистсолаи омӯзиши илмҳои табиӣ, дақиқ ва риёзӣ» ба талаботи рӯз ҷавобгӯ нест.

Ба Дастгоҳи иҷроияи Президент супориш дода мешавад, ки ин масъаларо низ ҳамаҷониба омӯхта, ба Роҳбари давлат гузориш пешниҳод намояд.

Ҳамватанони азиз!
Ҳозирини гиромӣ!

Оғози соли нави хониш ва мулоқоти Роҳбари давлат бо аҳли маориф дар бинои навбунёди Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон, ки чанд лаҳза қабл ба истифода дода шуд, баргузор мегардад.

Ҳамаи сокинони вилояти Хатлон, устодону омӯзгорон, донишҷӯён, кормандони соҳаи тандурустии мамлакат ва шумо — ҳозирини гиромиро ба муносибати ифтитоҳи бинои нави донишгоҳи тиббӣ самимона табрик мегӯям.

Инчунин, ба мутахассисон ва сохтмончиёни ватанӣ, ки иншооти имрӯза бо заҳмати содиқонаи онҳо бунёд гардидааст, изҳори сипос менамоям.

Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон аз тарафи Ҳукумати мамлакат бунёд гардида, аз 5 бинои таълимӣ, биноҳои маъмурӣ, толорҳои лексионӣ, озмоишгоҳи марказии илмиву таҳқиқотӣ, майдони варзиш, ошхона, ду хобгоҳи донишҷӯён ва як бинои истиқоматӣ барои омӯзгорон иборат мебошад.

Бо ифтитоҳи иншооти дар марҳалаи якуми сохтмон банақшагирифташуда 96 синфхонаи барҳаво, 13 толори маҷлису лексионӣ бо зиёда аз 3000 ҷойи нишаст ва 1 толори фарҳанг бо 1290 ҷойи нишаст барои таълиму тарбия ва фароғати донишҷӯён омода гардидааст.

Инчунин, дар ин биноҳо 6 озмоишгоҳи илмию фаннӣ бо муосиртарин таҷҳизот ташкил карда шудааст.

Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон ҳамчун самараи даврони истиқлол дуюмин муассисаи таҳсилоти олии тиббии мамлакат мебошад, ки соли равон ба таъсисёбии он ҳафт сол пур мешавад.

Донишгоҳ бо мақсади қонеъ гардонидани талаботи ҷомеа, аз ҷумла сокинони вилояти Хатлон бо мутахассисони дорои маълумоти олии тиббӣ таъсис дода шуд ва ҳоло дар марҳалаи ташаккулёбӣ қарор дорад.

Дар Паёми Роҳбари давлат ҳанӯз 20-уми январи соли 2016 вазъи таъминот бо мутахассисони соҳаи тандурустӣ дар кишвар, бахусус, дар вилояти Хатлон нигаронкунанда арзёбӣ гардида буд.

Дар вилояти Хатлон, ки калонтарин сохтори ҳудудии мамлакат ба ҳисоб меравад, ба 10 ҳазор нафар аҳолӣ ҳамагӣ 12,8 табиб рост меояд, ки дар муқоиса бо дигар минтақаҳои кишвар нишондиҳандаи хеле паст мебошад.

Дар паёми зикршуда, ҳамчунин, хотирнишон гардида буд, ки Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино ҳамчун ягона муассиса дар масъалаи тайёр кардани мутахассисони соҳаи тиб дар мамлакат талаботи ҷомеаро пурра қонеъ карда натавониста истодааст.

Ҳоло аз шумораи умумии донишҷӯён 1134 нафар (қариб 51 фоиз) аз вилояти Хатлон, 623 нафар (28 фоиз) аз вилояти Суғд, 269 нафар (12 фоиз) аз шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ва 206 нафар (беш аз 9 фоиз) аз шаҳри Душанбе мебошанд.

Қобили зикр аст, ки имрӯз Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон дар байни дигар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии кишвар мақому мавқеи сазовор пайдо кардааст.

Соли 2022 аввалин маротиба дар Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон хатми донишҷӯён аз рӯи ихтисосҳои кори табобатӣ, беморихои кӯдакон ва дандонпизишкӣ сурат гирифта, донишгоҳро дар се соли охир 747 нафар ҷавонон, аз ҷумла 79 нафар бо дипломи аъло хатм намуданд.

Аз соли 2019 ин ҷониб 17 нафар олимони ҷавони донишгоҳ ба аспирантура ва докторантура шомил шуда, аз рӯйи мавзӯъҳои мухталиф рисолаҳои илмӣ таҳия карда истодаанд.

Роҳбарияти донишгоҳ якҷо бо олимони соҳа бо истифода аз имкониятҳои зикршуда бояд дар доираи ҳамкориҳо бо беморхонаи ҷумҳуриявии клиникии ноҳияи Данғара мактаби дараҷаи олӣ ва бисёрсоҳаро, аз ҷумла дар самти ҷарроҳӣ, беморихои кӯдакон, кори табобатӣ ва дигар ихтисосҳо бунёд созад, то ки фардо ба аҳолӣ ёрии тахассусноки сатҳи олиро пешкаш ва дар ин замина корҳои назарраси илмиву таҳқиқотиро анҷом диҳад.

Дар ин самт, зарур аст, ки барои амалӣ намудани «Консепсияи ислоҳоти таҳсилоти тиббӣ ва фарматсевтӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», инчунин, ба стандартҳои давлатӣ ва байналмилалӣ мутобиқ намудани таҳсилоти тиббӣ ва фарматсевтӣ, сохтори донишгоҳ, мазмун, муҳлат ва сифати тайёр кардани мутахассисони соҳаи тандурустӣ, таъмин кардани талаботи аҳолӣ ба хизматрасонии сифатноки тиббӣ, воридшавӣ ба фазои таҳсилоти ҷаҳонӣ ва бозомӯзии кадрҳои тиббӣ нақшаи чорабиниҳо таҳия ва зина ба зина амалӣ карда шавад.

Дар робита ба ин, таъкид менамоям, ки ислоҳот дар зинаи таҳсилоти баъдидипломии тиббӣ ҳамчун раванди бевосита ба фаъолияти минбаъдаи табибон таъсирдошта такмили бештар ва ҳамкории зичро бо шарикони рушд тақозо менамояд.

Бинобар ин, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ бояд дар самти мазкур андешидани чораҳои заруриро боз ҳам вусъат бахшад.

Таъкид менамоям, ки дар назди кормандони соҳаи тандурустӣ аз ҷумла донишгоҳ вазифаҳои боз ҳам масъулиятноку муҳим, пеш аз ҳама, баланд бардоштани сатҳу сифати таълим қарор доранд.

Бори дигар хотиррасон менамоям, ки саломатии миллат боигарии давлат аст ва ҳифзи саломатии мардумро шумо — табибон ва кормандони соҳаи тандурустӣ бояд таъмин намоед.

Ҳамасола аз ҷониби Ҳукумати мамлакат барои таъмин намудани муассисаҳои тиббӣ бо табибон чораҳои зарурӣ андешида мешаванд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки дар ду соли охир ихтисосҳои табобатии Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистонро 15 фоиз бо квотаи президентӣ, 26 фоиз ба тариқи буҷетӣ ва 59 фоиз шартномавӣ хатм кардаанд.

Мушкилоти асосии соҳа таъмин намудани муассисаҳои тиббии шаҳру ноҳияҳои бо табибон камтаъмин мебошад.

Албатта, ҳамасола аз ҷониби давлат ва Ҳукумати мамлакат ба довталабони чунин шаҳру ноҳияҳо барои дохил шудан ба Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон квотаи президентӣ ҷудо карда, бо додани холи иловагӣ имтиёз дода мешавад.

Бо вуҷуди ин, вазъ дар ин гуна шаҳру ноҳияҳо то ҳол беҳбудиро тақозо менамояд.

Қариб 50 фоизи хатмкардаҳои ду соли охири Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистонро аз шаҳру ноҳияҳои мазкур шахсоне ташкил медиҳанд, ки тибқи квотаи президентӣ таҳсил намудаанд.

Аз шумораи умумии хатмкардаҳои ду соли охири донишгоҳи мазкур танҳо 15 фоизи ҷойҳои буҷетӣ ба шаҳру ноҳияҳои бо табибон камтаъмин рост меояд.

Сабаби асосии чунин ҳолат паст будани сатҳи дониши шогирдони мактабҳои чунин шаҳру ноҳияҳо мебошад.

Аз гуфтаҳои боло бармеояд, ки агар сари вақт иқдоми ҷудо намудани квотаи президентӣ роҳандозӣ намешуд, шояд аз баъзе шаҳру ноҳияҳо ягон нафар Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Синоро хатм намекард.

Аз тарафи дигар, чунин тамоюл боиси минбаъд низ зиёд шудани табибон дар шаҳру ноҳияҳои бо табибон хубтаъмин ва кам шудани онҳо дар муассисаҳои тиббии шаҳру ноҳияҳои бо табибон камтаъмин мегардад.

Бинобар ин, мувофиқи мақсад аст, ки дар оянда имтиҳонҳои қабул тавассути Маркази миллии тестӣ барои шаҳру ноҳияҳои бо табибон камтаъмин бо ҷудо намудани миқдори муайяни ҷойҳои буҷетӣ баргузор карда шавад.

Ба Вазорати рушди иқтисод ва савдо супориш дода мешавад, ки бо мақсади бартараф намудани нобаробарии таъминот бо табибон дар минтақаҳои кишвар тавассути тайёр намудани шумораи зарурии мутахассисони соҳаи тандурустӣ барои шаҳру ноҳияҳои бо табибон камтаъмин нақшаи қабули донишҷӯёнро ба муассисаҳои таҳсилоти олии касбии самти тиббӣ бозбинӣ намояд ва ҳангоми тарҳрезии нақшаи қабули ҳарсола талаботи мазкур риоя карда шавад.

Чунин иқдом имкон медиҳад, ки дар оянда мушкилоти нобаробарии ҷуғрофии таълимот бо табибон зина ба зина бартараф гардад.

Ҳалли масъалаи зикршуда яке аз самтҳои афзалиятноки Стратегияи ҳифзи солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ҳисобида мешавад.

Дар баробари ин, роҳбарони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бояд барои дастгирӣ кардани табибони ҷавон, ки тибқи роҳхат ба шаҳру ноҳияҳо фиристода мешаванд, чораҳои зарурӣ андешанд.

Ҷавонон ва донишҷӯёну хонандагони азиз!

Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон дар сиёсати пешгирифтаи худ наврасону ҷавонон ва хонандагону донишҷӯёнро созандагони фардои Ватан мешуморад ва ман ҳамчун Роҳбари давлат ба шумо — ҷавонони шарафманди кишвар эътимоди комил дорам.

Шумо ҷавонону наврасон, дар навбати аввал, хонанда ва донишҷӯ, яъне ҷӯяндаи дониш ҳастед, ки вазифаи аввалиндараҷаатон хондан ва аз худ кардани донишҳои замонавӣ, забонҳои хориҷӣ, техникаву технологияҳо ва мутобиқ шудан ба талаботи замони муосир мебошад.

Ҷавоне, ки соҳиби донишу маърифат ва касбу ҳунар аст, ҳеҷ гоҳ ба роҳи хато намеравад, хору зор намешавад, дар ҳар ҷое, ки бошад, ҷойи кор меёбад ва зиндагии бобаракат мебинад, зеро дунёи маънавии ӯро ақлу хирад, донишу маърифат ва саъю талош пурбор гардонидааст.

Дар баробари ин, аз шумо — фарзандону набераҳои азизам хоҳиш мекунам, ки ба қадри ҳар дақиқаи умр, бахусус, даври ҷавонӣ расед ва онро сарфи китобхонӣ, ҷустуҷӯи дониш, касбу ҳунар, анҷоми амалҳои неку шоиста, ба ҷо овардани эҳтироми падару модар, омӯзгорону тарбиятдиҳандагони хеш ва хизмат ба миллату давлат намоед.

Кӯшишу талош намоед, ки дар баробари мутахассиси ҷавобгӯ ба ниёзҳои ҷомеаи имрӯзу фардои кишвар будан, Ватани азизи худро дӯст доред ва барои хизмат ба он ҳамеша омода бошед.

Борҳо гуфтаам ва боз мегӯям, ки дар чунин вазъи хатарзои ҷаҳони муосир ҳушёрии сиёсиро ҳаргиз аз даст надиҳед, нагузоред, ки қувваҳои бадхоҳ ба зеҳну андешаи шумо ва ҳамсолони шумо таъсири номатлуб расонанд.

Дар баробари ин, ҳатто як лаҳза фаромӯш накунед, киояндаи миллат, давлат ва Ватан дар дасти шумост.

Устодону омӯзгорони арҷманд!

Ман ба ҳар яки шумо, ки рисолати муқаддасу бузурги таълиму тарбияи наслҳоиояндасозро ба дӯш доред, муроҷиат карда, такроран таъкид менамоям, ки дар кадом зинаи таҳсилот фаъолият дошта бошед, дар навбати аввал, ба масъалаи баланд бардоштани сатҳи касбияти худ эътибори доимӣ ва ҷиддӣ зоҳир намоед.

Нисбат ба худ ва шогирдонатон сертала ббошед, фаромӯш накунед, ки агар шумо шогирдони худро мутобиқ ба талаботи замонаи пешрафт таълиму тарбия надиҳед, сифати таълиму тарбияро баланд набардоред ва дар ин кори ниҳоят муҳим саҳлангорӣ намоед, бароиояндаи миллат, ҷомеа ва давлат мушкилот эҷод мекунед.

Бори дигар таъкид мекунам, ки вақте миллат бесавод мемонад, ҷомеа дар торикӣ мемонад ва ба ҷаҳолат гирифтор мешавад.

Шумо хуб медонед, ки ҷаҳолат фақат сиёҳӣ, торикӣ ва бадбахтӣ меоварад.

Падару модарони азиз!

Тарбия ва камолоти маънавии ҳар як насл ба иҷрои масъулияти бузурги падару модар дар назди фарзанд марбут мебошад.

Ҳанӯз аз қадимтарин давраҳо донишмандону давлатмардони мо дар таълифоти ахлоқии худ, ки ба тарбияи фарзанд бахшида шудаанд, вазифаи нахустин ва муқаддаси падару модарро дар таълиму тарбияи дурусти фарзанд донистаанд.

Мо дар заминаи арзишҳои ахлоқии ниёгон дар самти таълиму тарбия Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд»-ро қабул кардем.

Падару модарон дар таълим ва тарбияи фарзанди хеш масъулияти бузурге бар дӯш доранд, ки ин рисолати бузурги онҳо дар назди худи онҳо,ояндаи ҷомеа ва давлату миллат аст.

Ман бо тамоми эҳтироме, ки ба заҳматҳои шумо дар таълиму тарбия ва ба камол расонидани фарзандон дорам, ба шумо муроҷиат карда, таъкид менамоям: рисолати бузурги шумо дар назди ҷомеа ва халқу Ватан аз он иборат аст, ки фарзандони худро дар асоси арзишҳои ахлоқиву фарҳангӣ, расму ойинҳои миллӣ ва суннатҳои маърифатпарварии гузаштагонамон тарбия карда, барои омӯхтани илму дониш, касбу ҳунар, рафтору кирдори нек, донистани забонҳои хориҷӣ ба онҳо кумак кунед, шароити беҳтарин муҳайё созед ва бо мактабу омӯзгор ҳамкории доимӣ дошта бошед.

Дар шароити кунунии ҷаҳонишавӣ моро зарур аст, ки барои такмили мазмуни таҳсилот, боз ҳам боло рафтани сатҳу сифати таълим, рушди имкониятҳои молиявию моддии соҳа таваҷҷуҳи бештар зоҳир намоем.

Аз ин рӯ, ба роҳбарони ҳамаи вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, хизматчиёни давлатӣ, соҳибкорон, аҳли зиёи мамлакат ва тамоми шаҳрвандони кишвар муроҷиат менамоям, ки барои расидан ба ин мақсадҳои бузург ҳамкориро бо соҳаи маориф тақвият дода, дастгириву мусоидати худро дар ин самт дареғ надоред.

Таҷрибаи рушди ҳамкорӣ бо соҳибкорони ватандӯст нишон медиҳад, ки ёрии беғаразонаи онҳо ба соҳаи маориф ба болоравии сатҳу сифати таълим мусоидати фаъол менамояд.

Мо иқдомҳои шоиставу ватандӯстонаи чунин афроди бонангу номус ва ватандӯсту маорифпарварро қадршиносӣ мекунем ва ба ҳар яки онҳо изҳори сипос менамоем.

Вобаста ба ин, ба роҳбарони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Вазорати маориф ва илм, Кумитаи телевизион ва радио ва дигар вазорату идораҳо супориш дода мешавад, ки ҳама гуна иқдомҳои созандаву бунёдкоронаро, ки аз ҷониби соҳибкорон, шахсони саховатпеша ва падару модарон дар самти дастгирии омӯзгорон ва муассисаҳои таълимӣ пешниҳод мегардад, дастгирӣ ва тарғибу ташвиқ намоянд.

Агар мо хоҳем, ки дар чунин шароити мураккаби сиёсиву иқтисодии ҷаҳон миллати тоҷик ва халқи азизи мо назди касе ва кишваре сари хам надошта бошад, бояд худамон барои пешрафту ободии Ватанамон талош намуда, ба мактабу маориф рӯ оварем, ба қадри заҳмати омӯзгор расем ва ба фарзандонамон тамоми шароитро барои фаро гирифтани саводу илму дониш ва касбу ҳунар муҳайё созем.

Ҳамватанони азиз!
Муҳтарам аҳли илму маориф, устодону омӯзгорон,
донишҷӯёну хонандагони гиромӣ!
Ҳозирини муҳтарам!

Дар чунин рӯзи фараҳбахш, ки тамоми мардуми маърифатпарвари тоҷик оғози соли хониш, Рӯзи дониш ва дарси сулҳро, ки бо ҳам робитаи мустақим доранд, таҷлил намуда, ба заҳмати омӯзгорон ва мақоми мактабу маориф арҷу эҳтиром мегузоранд, фарорасии ин санаҳои муборак, инчунин, ифтитоҳи Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлонро ба ҳамаи шумо бори дигар самимона табрику таҳният гуфта, дар роҳи басо душвори таълиму тарбия ба ҳар кадоми шумо барору муваффақият орзу менамоям.

Рӯзи дониш ва ҷашни муқаддаси миллӣ — 32-солагии истиқлоли давлатии Тоҷикистонро, ки баъди чанд рӯз фаро мерасад, ба тамоми сокинони кишвар, аз ҷумла мардуми сарбаланди вилояти Хатлон табрик мегӯям ва орзуманди осоишу оромӣ, файзу баракат, хушиқболии ҳар як хонадони мардуми мамлакат ва ободиву пешрафти боз ҳам бештари Тоҷикистони маҳбубамон ҳастам.

Бигзор, парчами истиқлоли давлатии мо бо нуру зиёи аҳли маорифи мамлакат, омӯзгорони ботадбир, падару модарони меҳрубон ва ҷавонони бонангу номуси кишвар ҳамеша парафшон, сулҳу оромӣ, амнияту суботи мамлакат бардавом ва Тоҷикистони азизи мо дар олам то абад чун диёри донишу адабпарвар машҳур бошад.

Ҳамеша саломату сарбаланд бошед!

ЭҲЁИ МИЛЛАТ –

МУҚАДДИМА

Зуҳури инсон дар табиат падидаи фавқулода ва истисноист. Зеро он ягона мавҷудоти соҳибшуур мебошад, ки чунин афзалиятро тавассути забон ва амали мувофиқ ба муҳтавои майнаи хеш, мақсаднок, бо дарназардошти оқибати кирдори содиркардааш ва дарки фаҳми натиҷаи он ба намоиш мегузорад.

Таъйиноти мантиқӣ ва моҳиятии фарди бохирад, таҳаввул ва такомули муҳиту ашё ба манфиати таъмини амният, офият, рушд ва пешрафти ҷомеа аст. Чунин талабот дар раҳи рост ва ба тарзи одӣ ба вуҷуд наомадааст. Он натиҷаи мураккабтарин ҷараёнҳои диалектикиест, ки ҳамчун маҳсули ҳазорсолаҳо дар шакли имрӯза муаррифӣ мегарданд.

Таърихи инсоният, дар маҷмуъ, таърихи сулҳ нест. Таърихи ҷангу мубориза ва низоъҳо аст, ки ҳамчун шакли сиёсат ҳамсафари ҳаёти одамон мебошад.

Сабаби аслии чунин вазъи тезутундӣ, мутаассифона, устувор ва поянда дар давоми асрҳо он аст, ки мардуми олам бо ҳам, асосан, ба як забон гап мезананд. Онро забони манфиат мегӯянд.

Маҳз аз рӯйи ҳамин «забон», одамон ба гурӯҳҳо, ҳизбҳо, синфҳо, ҳукуматҳо, давлатҳо, ахиран созмонҳо, блокҳо ва гурӯҳи давлатҳо ҷудо мешаванд.

Мавзуи рисолаи моро кӯшиши таҳлил ва арзёбии нақши давлат (1) дар доираи таҳаввулоти таърихӣ ва муосир дар масъалаи ҷаҳонбинӣ (2) бо назардошти категорияи манфиат (3) дар бар мегирад.

ДАВЛАТ ВА МАСЪАЛАҲОИ ҶАҲОНБИНӢ

Ба таъсиси давлат вақте зарурат пайдо мешавад, ки ниёзҳои ҷомеа барои низоми муайяни идоракунӣ ба хотири таъмини амният, рушди пойдори иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ба тарзи муташаккил ва моҳиятан аломатҳои устувори қонунмандӣ мегиранд. Вазифаи асосии давлат таъмин намудани зиндагии осоиштаи ҷомеа дар асоси дифферентсиатсия, тақсимоти салоҳият, таъини меъёрҳои ҳуқуқ ва вазифаҳо мебошад.

Истилоҳоти давлат ва истиқлол ҳамчун зуҳуроти сиёсӣ тавъам ва аз ҳам ҷудонопазир мебошанд.

Худи «давлат» мафҳуми воқеӣ, объективӣ ва илмӣ аст. Дар фазо ва вақт ба сифати организми зинда ҳузур мекунад. Хосияти яклухтӣ, мухторӣ ва озодманишӣ дорад. Аммо чунин тарзи мавҷудият, ҳамзамон, аз чанд омили ҳаётан муҳим вобаста аст. **Бо инкор кардан, зери шубҳа гузоштан, рахна ворид намудан ба яке аз онҳо система, сохтор ва функсияҳои давлат, дар умум, фалаҷ мегарданд. Ва оқибат худи он чун организми мураккаби ҷомеа рӯ ба шикаст меорад.**

Яке аз ин ҷанбаҳо муҳтаво ва сохтори ҷаҳонбинии мардуми кишвар мебошад. Он ҷабҳаи мураккаб, нозук ва осебпазири давлатдорӣ аст.

Дар доираи муҳтавои шуур, ҷаҳонбинии сиёсӣ шакли фаҳмидан, дарк кардан, аз лиҳози маънавӣ ворид гаштан ба арзишҳои муассисаи сиёсии ҳукмрони ҷомеа, ба тарзи амалӣ, руҳӣ аз худ кардани моҳияти идораи давлат аст.

Ҷаҳонбинии сиёсӣ воситаи дарки ҳақиқати ҳаётии давлатдорӣ, ташаккули муносибати шаҳрванд ба сохти сиёсӣ тавассути арзишҳои бунёдии он, муҳимтарин воситаи ба танзим даровардани муҳтавои алоқамандии давлат ва ҷомеа дар доираи ҳуқуқ ва вазифаҳои якдигар мебошад.

Мувофиқати муҳтавои ҷаҳонбинии омма ба сохти давлатдорӣ **ҳамчун замонати бардавомӣ, устувории сиёсӣ ва итминони аҳолии мамлакат, кишварҳои минтақа ва ҷаҳон нисбат ба пешгӯӣ ва ояндасозии маҷмуи муносибатҳо дар қаламрави давлат** ба ҳисоб гирифта мешавад.

Сохти идораи давлати миллӣ, ки маҳз ба хотири он кишвар номниҳод гаштааст, натиҷаи изҳори озоди иродаи халқ эътироф шудааст, бо кулли имконот ҳуқуқ ва уҳдадории интихоб, коркард, пуштибонӣ ва пешбурди ҷаҳонбинии мувофиқ ба низоми конститутсиониро дорад. Хунукназарӣ, духӯрагӣ, саҳлнигарӣ дар мавриди муайянкунандагӣ, ҳимоя ва амалкарди ҷаҳонбинии сиёсӣ, маънои ба буҳрон ворид кардани давлат ва зери суол бурдани онро дар назар дорад. Таҷрибаи байналхалқӣ ҳам ҳамин хулосаро исбот мекунад.

ДАРКИ ВОҚЕИИ МАНФИАТ

Ҷаҳонбинии миллӣ дар давлати миллӣ ягона мафҳуми заминӣ, воқеӣ, материалӣ ва арзишманд аст. Муҳтавои онро миллат, давлатдории миллӣ ва сиёсати амалӣ дар доираи меъёрҳои конститутсионӣ муайян мекунанд. Дар маркази баҳси маънавиёти миллӣ ҳам манфиат меистад.

Ҳангоми муҳокимаронӣ дар масъалаи баҳси манфиатҳо он нукта муҳим аст, ки кадом гурӯҳ чӣ гуна арзишҳоро ҳимоя мекунад. **Ва ин арзишҳо манфиати кадом табақа, гурӯҳҳои иҷтимоиро дар назар доранд ва ташвиқу тарғиб менамоянд. Агар давлат бо номи миллат арзи вуҷуд дошта бошад, дар маҷмуъ, муҳтаво ва мундариҷаи ҷаҳонбинии мардум чанд ҳиссаи манфиатҳои миллӣ (хештаншиносӣ ва худшиносии миллӣ, эҳсоси садоқат ба Ватани аҷдодӣ ва ҳимоят аз он, тамаддун ва фарҳанги миллӣ, анъана, урфу одат ва расму русуми миллӣ)-ро ифода мекунад?**

Ин мафҳуми калидиро гурӯҳҳо, табақаҳои сиёсӣ, алалхусус, пешоҳангони хурофоту таассуб чӣ тавр асоснок мекунанд?

Ба хотири воқеъбинӣ, истисноӣ раҳгумиву ғафлатзадагӣ ва ояндабинӣ бояд донист, ки таносуби ҷаҳонбинии миллӣ ва дар муқобили он дидгоҳи таассубу хурофот ва эҳсоси бегонапарастӣ дар ҷомеаи имрӯза чӣ гуна аст?

Ва агар дониста бошем, номутаносибии ҷаҳонбиниро бар зарари меъёрҳои конститутсионӣ сабаб чист? Ва чӣ бояд кард?

Мутаассифона, таҷрибаи таърихии мардуми олам нишон медиҳад, ки инсонҳо на танҳо аз лиҳози антропологӣ ва генетикиву физиологӣ, балки аз ҷиҳати руҳию равонӣ, дараҷа, сифат ва умқи фикррONӣ, дар муносибат бо имкони дарки воқеияти ҳастӣ аз ҳам фарқ мекунанд.

Аммо донишандӯзӣ, маърифатнокӣ, кӯшиши донистани ҳақиқати олам, баҳрагирии муқоисавӣ аз таҷрибаи рӯзгор, омилҳои тарбиявӣ метавонад тасаввуроти табақаҳои гуногуни ҷомеаро ба шинохти баробарвазни раванд ва оқибати вазъ наздик кунад.

Маълум аст, ки решаи калимаи манфиат «нафъ» (фоида) аст. Дар адабиёти сиёсӣ ин мафҳум тавассути сухани лотинии «interest» ифода мегардад. Тарҷумаи таҳтуллафзии он «муҳим», «зарур» буданро мефаҳмонад. «Интерес» ифодакунандаи истилоҳи «иқтисодӣ», «арзишӣ» аст. Чизе, ки маънии ҳамсанги молӣ, моддӣ дорад, дар назар дошта мешавад.

Таҳлили тамоми рӯйдодҳои таърихӣ шаҳодат медиҳад, ки аз одӣ то мураккаб – кӯшишҳои афрод, гурӯҳҳо, ҳаракатҳо, ҳизбҳо, синфҳо, давлатҳо қатъиян дар доираи манфиат амалӣ карда мешаванд. Дар маркази дарки ҳамин гуна манфиатҳо, сарфи назар аз шакли тафсир ва муаррифии онҳо, тавре хотирнишон шуд, арзишҳои моддӣ, материалӣ, иқтисодӣ, яъне фоида меистанд. Дар ин маврид, фарзияи дигар вуҷуд надорад. Дошта ҳам наметавонад. Масалан, агар бар ивази дуои мулло, дуои хубтар аз он ба ӯ дода шавад, шубҳаовар аст, ки шахси руҳонӣ аз ин амал қаноатманд гардад.

Ҳамин тариқ, дар доираи муносиботи сиёсӣ «манфиат» гуфта, маҷмуи воқеияти реалӣ - ашёи моддӣ, арзишманд, назария, таҷрибаи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, динӣ ва фарҳангиро меноманд, ки ахиран, ба субот, рушди иқтисодӣ ва имконоти мудофиавии кишвар дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ мусоидат мекунанд.

Аз ин лиҳоз, эътиқод, тасаввур, хаёлот, орзуву ормони ғайриилмӣ, таассуб, хурофот, фанатизм, дилбастагӣ ба мавҳумот ва абстраксия наметавонанд ҷойгоҳи манфиатро иваз кунанд.

Дар доираи фаҳми категорияи манфиат ҳар қадар дур рафтан, фосила гирифтан аз арзишҳои иқтисодӣ, модӣ, молӣ, материалӣ, заминӣ, ҳамон қадар маънои наздик шудан ба камхирадӣ, таассуб, раҳгумзадагӣ, дурӯғ ва фиребро дорад.

Бо чунин каромоти ҷаҳонбинии кӯркӯрона, ки гӯё метавонад ҷомеа ё ҳадди ақал як фардро хушбахт кунад, аз эътиқодмандони одӣ, сода, қаторӣ, гумроҳ сар карда то террористони худкуш, ба завқи чашидани «шаҳди шаҳодат» бовар мекунанд.

Шахси соҳибмаърифат ва боандеша ин ақидаҳоро ботил мешуморад.

Аммо «ба нохун роҳ дар хоро буридан, фурӯ рафтан ба оташдон нагунсор басе осонтар» аз бозсозӣ ва дигаргун сохтани шуури онҳоест, ки гирифтори ҳамин тарзи ҷаҳонбинии устуравӣ (мифологӣ) ва бедалел ҳастанд.

Ана, ҳамин аст дастоварди бузурги воқеӣ ва таърихии ононе, ки **мехостанд ва мехоҳанд мардуми мусулмонро як умр ғулом, дастнигар, мутеъ, ҷоҳил, вобаста ва олоти муборизаи худӣ дар муқобили худиҳо, завқманди рехтани хуни якдигар бинанд**. Аз дур мусулмононро наззора ва идора кунанд. Боз бо истифодаи маводи зинда бо номи одам дар масири идораи олам барномаҳои дигар омода созанд. Манфиатҳои навбатӣ ва беохири худро думбол кунанд.

Муваффақияти дуюм ва дастоварди ниҳоят хатарноки душманони мо иборат аз он аст, ки таассуб, хурофот, фанатизми динӣ – мазҳабӣ, эҳсоси Тоҷик будан, Тоҷикият, эҳтиром, муҳаббат ва садоқатро ба мафҳуми Миллат, Ватан ва Ватандорӣ нобуд месозад. Ба сифр мубаддал мегардонад. Ҳамчун лашкари бепул дасти ифротгароён, террористонро аз ҳисоби фарзандони ҳамин миллат, дар муқобили ҳарими муқаддаси бунёди давлатсозӣ, давлатдории миллӣ, марзу бум ва суботи он боз мекунад.

Аз ин намунаҳо дар мисолҳои таърихӣ ва давраи муосири воқеии Тоҷикистон ва кишвари ҳамсояи он ҳазоронанд.

Аз ин лиҳоз, дарки манфиат, аз ҷумла, манофеи миллӣ муҳимтарин вазифаи маорифи саросарии кишвар, воситаи моил намудани омма ба арзишҳои тамаддунӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, маънавӣ ва ба ин восита пешгирӣ кардани бархӯрди омма бо хатари эҳтимолии фоҷиаи умумимиллӣ мебошад.

Фосила гирифтан аз арзишҳои миллӣ, саҷда овардан ба хурофот ва фарҳанги бегона ҳамчун натиҷа раванди босуръати рӯз то рӯз ифротишавии ҷомеа, **ҷилвагар шудани номи намояндагони миллат дар ҳар кунҷу канори дунё дар алоқамандӣ бо кирдорҳои террористӣ ва экстремистӣ обрӯ ва манзалати миллатро дар назди оламиён шадидан коста мегардонад. Самтгирии наврасону ҷавононро ҷониби ҷодаи шикасти манзалат ва маънавиёти миллӣ меафзояд. Пояҳои давлати миллиро ноустувор месозад. Ояндаи давлатдории миллӣ ва сулҳу суботи кишварро зери суол мебарад.**

ЭЪТИМОДНОКИИ СУБОТ

Барои ояндабинии системаҳои сиёсӣ ва ҷамъиятӣ дар давлатҳои ба мо маълум, сохтор, меъёр ва мафҳумҳое истифода мешаванд, ки сифатҳои устувории сохти конститутсиониро дар лаҳзаҳои буҳронӣ назорат мекунанд, ба инобат мегиранд ва ба он кафолат медиҳанд.

Аз сӯйи дигар давлати мо дар оилаи бузурги халқҳо зиндагӣ мекунад. Ва ҳаёти он аз *системаи ягонаи амнияти байналхалқӣ* низ вобастагӣ дорад. Аммо афсӯс, ки **«ин аҷуза арӯси ҳазор домод аст» (Ҳофиз).**

Ҳамчунон, **«таҷриба ва таърих меомӯзад, ки халқҳо ва ҳукуматҳо ягон вақт, ягон чизро аз таърих наомӯхтаанд ва тибқи намунаҳое, ки бояд аз он сабақ мегирифтанд, амал накардаанд».** (Гегель за 90 минут. – М.: Изд. «Астрель». 2003. – С. 60).

Идомаи ҳолати устувори фоҷиабарангезии тақдири умумибашариро сабаб ҳамин аст.

Дар ҳама давру замон масъулияти таъмини системаи амният ва суботи ҷомеа бар дӯши давлат аст. Онро ҳамчун организми ягонаи зиндаи миллат дар фазо ва вақт донистан мумкин аст. Гузашта аз ин, дар маҷмуи ягонаи созмонҳои байналхалқии минтақавӣ ва универсалӣ субъекти дигаре, ки кафолати оромӣ ва осудагии як давлати дигарро диҳад, вуҷуд надорад.

Маҳз ба ҳамин хотир, барои таъмини эътимодбахши суботи ҷомеа механизмҳои мураккаби сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ, идеологии дохилидавлатие бояд амал кунанд, ки замонати худро дар лаҳзаҳои фавқулодаи дохилӣ ва берунӣ барои таъмини амнияти давлат устуворона нишон диҳанд.

НАМУНАИ ТАЪРИХИИ ЭҲЁИ МИЛЛӢ

Чун тамоми рӯйдодҳои олам маҳсули амали мақсадноки Инсонанд, бознигарӣ ва беҳбуд бахшидани ҳаёти Одам, муттасил комил гардонидани дониш, хирад ва фаросати ӯ муҳимтарин вазифаи мардуми солимфикр мебошад.

Барои хосияти устувор бахшидан ба идораи давлат ва сохти давлатдорӣ, миллатҳои пешқадам ва ҳушманди олам аз худ намунаи рафторҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва илмиву фарҳангӣ нишон додаанд. Ин таҷриба лоиқи пажӯҳиш, омӯзиш, арзёбӣ ва пайравӣ аст.

Яке аз чунин гардишҳои бузурги Дунёи Куҳан, Даврони Эҳё мебошад.

Аврупо бо ин бузургӣ Даврони Эҳёи худро ҳафтсад сол (!) қабл, дар нимаи дуюми асри XIV оғоз кард.

Мақсади аслии ин таҳаввулот ба замон, талабот, ниёзҳои рӯзафзуни иқтисодӣ ва иҷтимоии инсон мувофиқ кунонидани ҷаҳонбинӣ - ҳолати руҳӣ, равонӣ, ахлоқӣ, маданӣ ва маънавии ҷомеа тавассути инқилоб дар соҳаи маориф, илму техника, фарҳанг ва маданият ба ҳисоб мерафт.

Эҳёи миллии Аврупоро сабаб он буд, ки аз замони салтанати Масеҳият – дини насронӣ, наздик ба якуним ҳазор сол мегузашт. Талаботи иқтисодӣ ва иҷтимоии мардум хостори таҳаввулот ва пешравӣ буданд. Ин ниёзмандиҳо ба манфиати руҳониён, калисо созгор намеомад. Дар шароити Ақлсолорӣ, Хирадгароӣ, Тақдирнописандӣ, пешрафти илму техника, Хештаншиносӣ ва Худшиносии миллии мардум, ки ба ҷаҳонбинӣ ва тарзи тафсири ҳодисаҳои табиат, ҷамъият ва тафаккури руҳоният комилан мувофиқат намекард, ин тоифа обрӯ, нуфуз, оқибат ҳукумат - манфиати худро аз даст медод.

Тарзе хотирнишон гардид, низоми динӣ, ки якуним ҳазор сол қабл тавлид ва тавассути ҷангҳои салибӣ устувор шуда буд, бо гузашти асрҳо, бо таҳаввулот ва талаботи зиндагии нав дар тазод ва низои воқеӣ ворид гашт. Натиҷаи ин гуна нофаҳмиҳо байни руҳонияти мусаллаҳ бо ҷаҳонбинии ба муддати садсолаҳо ақибмонда ва зиёиён, мардуми тараққихоҳ, воқеънигар ва нововар бо қатлу куштор ва террори охириҳо анҷом меёфт.

Аз лиҳози дигар, синфи соҳибтафаккур ва барои тақдири таърихии миллати хеш эҳсоси масъулиятдоштаи Аврупо **ҳолати рукуд, тангу тори хурофотии асримиёнагиро барои инсонҳо як навъ зиндони яхбастаи иртиҷоии бадбахтиҳои мардумӣ, замони тантанаи ҷаҳолат, нодонӣ ва навъи ваҳшоният номида, ин асрҳоро сифр, танаффуси хафақоновар дар тӯли ҳаёти бебозгашти инсонҳо, инкори зиндагӣ ва ситамгарӣ ном бурданд.** Хостанд ба ақибмондагӣ ва ҳолати ба бунбаст гирифторшудаи афкор ва аъмоли ҷомеа **додгустарии хирадмандона** намоянд. Ба он хотима бахшанд. Фаҳмиш, дарк, назария ва амалияеро, ки бо истилоҳи ба ном **«ҳаёти асримиёнагӣ»** машҳур буд, ба шикасту нобудӣ расонанд. Ҳамин тариқ, нақши таърихии хеш - пешсаф ва равшангари тақдири мардумӣ буданро исбот намоянд.

Тавре маълум аст, равияи Эҳё зиёда аз ду асрро дар бар гирифт. Дар ин давра дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа инқилоби маънавӣ ба вуқӯъ пайваст: **ба ҷараёнҳои тафаккури ифротии динӣ, ваҳшатгароӣ, хурофотпарастӣ хотима дода шуд (1); раванди авҷ гирифтани гароиши оммаи мар-**

БАҚОИ ДАВЛАТ

дум ба зулмоти асримиёнагӣ – илмситезии хушунатомез қатъ гардид (2); дар илмҳои табиатшиносӣ ва технология, фалсафа, педагогика ва маориф, санъати меъморӣ, архитектура, театр ва мусиқӣ дигаргуниҳои бунёдӣ роҳандозӣ шуданд(3).

Таърихнигорони Ғарб ин таҳаввулотро **нуқтагузорӣ ба ҳаёти асримиёнагӣ** ва оғози давраи нави ҳаёти Дунёи Куҳан ном мебаранд.

Истифодаи истилоҳи «Эҳё», албатта, ба моҳияти кулли ҳодисаҳое, ки ҷомеаи Аврупоро фаро мегирифтанд, мувофиқати пурра надошт. **Аммо мақсад аз чунин ном гирифтани ҳаракат, кӯшиши пайдо кардани нуқтаи такягоҳи таърихӣ – маънавӣ ба ҳисоб мерафт.** Зарур буд, ки як заминаи устувори бунёдӣ интихоб ва эълон гардад, то барои хоссу ом ангезаҳои ҷунбиши навсозии зиддихурофотӣ асоснок ва фаҳмо бошад.

Баъдан таърих исбот кард, ки чунин тарзи интихоби шаклгирии ҳаракат барои эҳёи миллӣ беҳтарин воситаи сулҳомези мубориза барои расидан ба мақсади ниҳоӣ, рушду тараққии мамлакатҳои Аврупо буд. Ба тарзи дигар, даврони Эҳё замони шикасти зиндагии, тарзе ки худи ташаббускорони ин маъракаи бузурги азнавсозии олам ном мебурданд, **«ваҳшонияти асримиёнагӣ»** ва оғози даврони ҳаёти нав маҳсуб гардид.

Аз нигоҳи илмӣ, даврони Эҳё зарурати таърихии нобуд сохтани қолаби кухна, озод кардани майнаи аз таъсири хурофот шахшудамонда ва ба хатари барои ҷомеа марговар мубаддалгаштаи таассуб, маърифатситезии «аксарият» дар қиболи «ақаллият»-и озодандеш буд.

Чун олимони Даврони Эҳё аз мардуми ҳушманди замони худ буданд ва масъулияти ба дӯши онҳо гузошташударо хуб эҳсос мекарданд, инқилоби хешро аз ҷодаи илм, маориф, адабиёту санъат, аз «тарҳи нав дарандохтан» дар ҷаҳонбинии мардум оғоз карданд.

Зиёиёни эҳёгари воқеан рӯинтан ва созанда муътақид буданд, ки **маҷмуи ҷаҳонбиниҳои пешрафтаи башарӣ** доир ба олам, одам, табиат ва умуман ҳастӣ қудрати ифодаи ҷанбаҳои моҳиятии тарзи зисти инсонро доранд. Гузашта аз ин, ин донишҳо воситаи тағйири сифатии воқеияти зиндагӣ мебошанд.

Ташаббускорони Даврони Эҳё ҳамчунон хуб дарк мекарданд, барои ҷомеае, ки пешрафти иқтисодиёт ва дараҷаи тараққии ҳаёти иҷтимоии он ниёз ба таҳаввулоти инқилобӣ дорад, сохтор, муҳтаво ва сифати ҷаҳонбинии омма нисбат ба механизм ва мантиқи рушди иҷтимоӣ, мебояд дар таносуби пурра бошад.

Ҳамзамон бо ин, эҳёгарон ба хулоса омаданд, ки бидуни сохтани давлати миллӣ, ки манфиатҳои заминии миллат ва давлатро таъмин карда тавонад, ташкили зиндагии шарафмандонаи ҷомеа ғайриимкон аст.

Худи истилоҳи «миллат» ва «давлати миллӣ» аз лиҳози мантиқ мафҳумҳои илмӣ, дунявӣ, воқеӣ, тараққиниҳод ва заминӣ ҳастанд. Мустақилияти сиёсӣ, рушд ва пешрафтро дар доираи манфиатҳои миллат дар назар доранд.

Яъне мафҳумҳои рушд ва зиндагии шоиста бо моҳияти давлати миллӣ тавъаманд. Дар он ҷаҳонбинии сиёсӣ, бадеӣ, фарҳангӣ ва динӣ ба манфиати миллат хизмат мекунад. Дар роҳи инкишофи устувори миллӣ якдигарро пурра мегардонад. Кумак менамояд.

Саромадони Даврони Эҳё таъкид мекарданд, ки тараққиёт ва суботи ҷомеа наметавонад бидуни ҷаҳонбинӣ, маънавиёти сиёсии илман асоснокгардида ва дар таҷриба санҷидашуда, пешрав, пешсаф ва баранда бошад.

Онҳо масъалагузорӣ мекарданд, ки давлати миллӣ ба маҷмуи ҷаҳонбиниҳои илман асоснокკардашуда, ки талаботи тамоюли воқеии иҷтимоиро қонеъ карда тавонад, зарурати шадид дорад. Ва муҳимтар аз ҳама, ин ҷаҳонбинӣ дар муқобили тамоми равияҳои мафкуравии иртиҷоӣ ва хурофотие, ки пеши роҳи мақсадҳои бунёдии давлати бо ном ва ба хотири миллат асосёфтаро мегиранд, истодагарӣ намояд.

Албатта, масъалаи марказии Даврони Эҳёи миллӣ масъалаи мафкураи динӣ буд. Зеро дин қисми таркибии ҷаҳонбинии халқу миллатҳо маҳсуб мегардид. Аммо Эҳёгарон дарк намуданд, ки танҳо аз дастҳо сӯи осмон ва саҷда кардан ба Папаи Рим масъалаи истиқлоли миллат ва рушду тараққии давлат ҳаллу фасл намешавад. **Барои ҳамин, дар Даврони Эҳё истилоҳи гуманизм (аз калимаи лотинӣ - одамӣ, инсонӣ) ҳамчун мафҳуми ифодакунандаи манфиати ягона мавҷуди бошуур, соҳиби ақлу заковат ва илму маърифати олам – одам истифода мешуд.**

Маҳз дар ҳамин давра, **зиёиёни бозпаснигари ояндабин** дар бораи фош кардани муқаддасоту саҷдагоҳҳои бидуни эътимоди маънавӣ ва таърихӣ, ки хурофотпарастон барои нигаҳдории обрӯи сохта, манзалат ва таъсири худ асрҳо боз фикр карда баровардa, аз «ҳисоб»-и онҳо рӯзгузаронии худро таъмин мекарданд, бо истифода аз абзори нарм - тавассути имконоти адабиёту санъат ва фарҳанг ифшо намуда, ба ивази он санъати воқеии миллӣ, маҳсули Ақл ва дидгоҳи одамиро ба намоиш гузоштанд. Бепоягии урфу одат ва анъанаҳои бофтабаровардаи хурофотпарастонро мавриди ошкорбаёнии мубоҳисавӣ қарор дода, зарурати сарфи назар кардан аз онҳоро ба оммаи мардум фаҳмониданд.

Баъдан, бо гузашти солҳо, олимони машҳури асрҳои XVIII – XIX - и Аврупо хизматҳои ҳаётбахш ва таърихии зиёиён, баёнгарони азамати руҳ ва халлоқияти тавонои Даврони Эҳёро бо сипоси зиёд ёдовар шуда, гаштаву баргашта таъкид намуданд: **«Дар назди Ғарби ба шигифтафтода, ҷаҳони нав кушода шуд – Юнони Қадим. Дар пеши образҳои шуълапоши он арвоҳҳои асримиёнагӣ аз байн рафтанд. Гӯё ки аз нав сайёраи Замин кашф шуда бошад, ба ҳукумати руҳонии калисо шикаст ворид гардид..., ин бузургтарин инқилоби тараққихоҳӣ дар тӯли ҳаёти инсонӣ, дар кулли давраҳои азсаргузаронидаи одамӣ буд, ки ниёз ба мутафаккирони бузург дошт ва шароит фароҳам оварда шуд чунин нобиғаҳои илму маърифат тавлид шаванд, ки аз лиҳози қудрат кӯҳсутуне бошанд бо хислатҳои бузурги донишҳои ҳамагонии ҷаҳоншиносӣ ва хиради фарогир»** (Диалектикаи табиат. – М.: 1950. – С. 3-4).

Даврони Эҳё ба мафҳумҳои воқеӣ ва сиёсии Забон, Миллат, Ватан ва ватандорӣ асос гузошт. Руҳи мардум ба манфиатҳои заминӣ, марзу бум, рушду тараққии сарзамини аҷдодӣ мутаваҷҷеҳ гардид. **Юғи бегонапарастӣ, саҷда овардан ба муқаддасоти ғайримиллӣ, космополитикӣ аз гардани мардуми авом бардошта шуд. Акнун ҳар намояндаи миллатҳои аврупоӣ аз кишвари худ, аз миллати худ, аз қаҳрамонҳои миллии худ ифтихор мекард. Маҳз онҳоро тараннум менамуд. Барои наслҳо ҳамчун намунаи рафтор ташвиқу тарғиб мекард.**

Беҳтарин натиҷаи Даврони Эҳё эҳсос ва тамоюли бузурги омма ҳамчун миллатҳои зери таъсири сиёсат, адабиёт, фарҳанг ва маданияти миллӣ ташаккулёфта, ба таъсиси давлат ва ҳукуматҳои пурқувват барои ҳифзи манфиатҳои миллӣ буд.

Маҳз ин ҳиссиёт дар баробари олимон ва ихтироъкорони бузург, ки барои иқтидори иқтисодӣ ва мудофиавии давлатҳои миллӣ кор мекарданд, наслҳои нави давлатмардон ва сиёсатмадоронро рӯйи саҳна овард. Онҳо бо тамоми неру ва бо такя ба илм барои эҳёи ватани воқеӣ, на ормонӣ ва космополитикӣ, бо ҳисси Хештаншиносӣ ва Худшиносии миллӣ шурӯъ карданд.

РУҲОНИЯТ ВА ДАВРОНИ ЭҲЁ

Тавре таъкид гардид, яке аз масъалаҳои маркази даврони Эҳё азнавсозӣ ва ба манфиатҳои миллӣ мувофиқ гардонидани таъинот, назария ва амалияи дин буд. **Ташаббускорони ҳаракат муътақид буданд, ки бидуни мутобиққунонии таълимот, ташвиқот ва таҷрибаи кори ходимони дин, фаъолияти калисоҳо ба мақсадҳои истиқлоли миллӣ эҳёи миллӣ ва рушду тараққии он ҳамчун зуҳуроти ормонӣ ва шиори хушку холӣ боқӣ хоҳад монд.**

Яке аз намояндагони Даврони Эҳё Сервантес таъкид мекард, ки **мардуми зери асорати зеҳнии миллатҳои бегона қароргирифта мисли лойи кулолест дар дасти аҷнабиён, ки ҳар асбобе хоҳанд аз он месозанд ва истифода мекунанд. Миллат бояд ҷаҳонбинӣ, дидгоҳ, маънавиёти ягонаи худро дошта бошад. Онро эҳсоси ягонаи умумияти таърихӣ – ирсият, урфу одат ва мафкураи ягонаи миллӣ муттаҳид намояд, на ташвиқи бепояи фарҳанги аҷнабӣ.**

Маҳз ба ҳамин хотир Эҳёгарон интихобан бо беҳтарин ходимони дин, роҳибон, диншиносон, донандагони Инҷил, ки аз мардуми соҳибмаърифат буданду ҳиссиёти баланди ватанпарастӣ ва миллатдӯстӣ доштанд, ба ҳам омаданд. **Хулосабардорӣ карданд, ки муддати садсолаҳо муллоҳои манфиатҷӯ ба Инҷил ва дигар адабиёти тафсири он нуктаҳоеро худсарона илова кардаанд, ки танҳо ба манфиат ва манзалати шахсии табақаи руҳонӣ хизмат мекунанд.**

Бисёре аз чунин иловаҳои сохта ва тафсирҳои бофта ба сарчашмаи хурофоту таассуб ва манбаи даромади ходимони дин мубаддал гаштаанд. Ба эҳсос ва ташаккули бегонапарастӣ, ҷаҳонватанӣ (беватанӣ) боис гардидаанд.

Ба ҳамин хотир, яке аз шахсиятҳои маъруфи дини католикӣ Эразм Роттердамский (1466-1536) ташаббускорона **китоби Инҷилро аз рӯйи матни интиқодии забони юнонӣ ба забони лотинӣ тарҷума карда, бисёре аз таҳрифу каҷнависии матнҳои пешинаро ошкор ва ислоҳ кард.**

Ҳамзамон бо ин, қисмате аз нуктаҳои ҳассоси ин китоби муқаддасро ба манфиати инсонҳо одилона тафсир намуд ва дар доираи руҳи Даврони Эҳё, ки пешрафт ва зиндагии шоистаи Одамро дар назар дошт, шарҳ дод. Бо ин амали инсонпарварона, барои тараққии ҷомеа дар доираи ҳадафҳои ин инқилоби бузурги маънавӣ хизмати сазовору мондагор кард.

Бузургтарин намояндаи ин равия руҳонии машҳури немис Мартин Лютер (1483-1546) буд. Ӯ ба мардуми худ, ба ибодаткунандагон эълон дошт: **«Оғоз аз ин лаҳза баромадан аз зери султаи бегонагон, Папаи Рим вазифаи ҷонии ҳар як немис аст!».**

Мартин ба ҳамватанони худ чунин муроҷиат кард: **«Ман қарори қатъӣ қабул кардам: зери роҳбарии ман китоби муқаддаси мо, Инҷил ҳарчи тезтар ба забони немисӣ тарҷума карда шавад. Ва минбаъд намоз гузоштан, ибодат кардан, тамоми маърака ва маросимҳои динӣ танҳо ба забони модарии мо – ба забони немисӣ сурат мегирад!».**

Таърихчиён бар ин ақидаанд, ки Мартин Лютери руҳонӣ яке аз ташаббускорони сохтани давлати миллии немисҳо мебошад. Дар он манзалати миллати немис аз ҷумлаи муқадасоти аввалиндараҷа ҳисобида мешавад.

Ба ақидаи ин донишманди руҳонӣ: **«Дар дунё ҳама чиз тағйир меёбад. Иваз мешавад. Инсон метавонад, ҳатто дини худро табдил диҳад. Аммо ягона чизе, ки аз рӯзи тавлид то дами марг тағйирнаёбанда аст ва абадӣ мемонад, Миллат аст».**

Ба ҳамин хотир, ҳанӯз ҳафтсад сол қабл аз байни ходимони соҳибмаърифати калисо олимон, шахсони донишманд, муассир ва бонуфуз ва ҳамзамон бо ин, миллатпараст ва ватандӯсте рӯйи саҳна омаданд, ки аз мавқеи зиёиёни миллӣ, бо роҳу воситаи худ ҷонибдорӣ намуданд. Ба сафи онҳо гузаштанд. **Фаъолияти калисоро ба шароити талаботи Даврони Эҳё мувофиқ гардониданд. Аз манфиатҳои миллии худ қотеона ҳимоя намуданд. Нуктае, ки таваҷҷуҳи ходимони динии баномуси асримиёнагиро ба худ ҷалб кард, эҳёи ғурури миллии онҳо дар муқобили бегонагон, урфу одати ба таърихи миллати эшон носозгор ва принсипи иҷбории саҷда овардан ба забон ва расму русуми миллии аҷнабиён буд.**

Яке аз муҳимтарин тағйироти Даврони Эҳё дар байни ходимони дин, ғолибияти эҳсоси бузурги ватанпарастӣ ва миллатдӯстии хизматгорони калисо буд.

Ин вазъият ба раванди бузурги таърихӣ ҳамоҳанг шуд ва ба мақсади манфиатҳои миллӣ хизмати шоиста кард.

Он тараққиёту таҳаввулот, зиндагии шоистаеро, ки мо имрӯз дар Аврупо мебинем ва мутаассифона, дар ҳолати вобастагии ақлонӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ фарҳангӣ, технологӣ, иттилоотӣ ва геополитикии он қарор дорем, аз ҷумлаи натиҷаи ҳамин Даврони Эҳё аст.

ЭҲЁИ МИЛЛӢ ВА СУБОТИ МИЛЛӢ

Аз кӯшиши таҳлили ниҳоят мухтасари даврони Эҳё, боз ҳам зарурати ба хотир овардани назарияи моҳият ва қонунмандии шаклҳои дарки олами ҳастӣ бармеояд.

Дар ин маврид таҳаввулоти ҳаёт ва сарчашмаҳои рушди он барои зиндагии шоистаи инсон мавзуи асосӣ мебошад.

Дар вобастагӣ ба масъала, муҳим аст дарк гардад, ки роҳу воситаи асосии аз худ кардани ҷавҳари ҳастӣ аз чӣ иборат аст? Манбаъ ва қувваҳои воқеии ҳаракатдиҳандаи он кадомҳоанд? Инсон кай, дар кадом шароит метавонад аз як зина ба зинаи дигари зиндагии сазовор қадам гузорад? Ҳақиқати маънавӣ чист? Таносуби донишҳои дунявӣ бо эътиқоду боварӣ, мавҳум, хурофотӣ, таассуб дар муносибат бо таҷрибаи зиндагӣ, ки асоси ҳама гуна фаҳмиши ҳақиқати заминиву осмонӣ дар доираи дарки манфиат аст, дар чӣ зуҳур меёбад? Чӣ тавр оммаи мардуми дар завлонаи ихтиёрӣ ва ифтихоримонда аз он як навъ лаззати маънавӣ мебаранд ва бо қаноатмандӣ ҳазорҳо қурбониҳои ҷониву молӣ, руҳиву равонӣ медиҳанд, аз ин мурдоб ё ботлоқи ҳалокатбор халос шаванд? Иҷрои чунин вазифаро мисли Даврони Эҳё кӣ ба дӯши худ мегирад?

Аз даврони Эҳёи Дунёи Куҳан, ки мардуми Аврупоро ба рӯзгори имрӯза овард ва ҷаҳонро бо илму маърифат тасхир кард, чанд аср гузашт.

Аммо бедории воқеии миллии хосияти умумихалқидошта бар пояи Ақл, Хирад, Мантиқ, маънавиёт ва манфиатҳои миллии мо кай оғоз мешавад, ки мисли имрӯз фақат зоҳирӣ ва намоишкорона набошад? Хирадгароӣ ва Ақлсолорӣ аз хурд то бузург, фарогири кулли табақаҳои ҷамъиятӣ ва мояи ифтихори мардум – Миллат ва саҷдагоҳаш Ватан гардад.

ДАВРОНИ ЭҲЁИ МИЛЛАТИ ТОҶИК

Ҳақиқати эътирофгардида аст, ки Даврони Эҳёи миллати тоҷик дар марҳилаи навин аз аввалин суханони Роҳбари тозаинтихобгаштаи давлати тоҷикон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз минбари Қасри Арбоб оғоз гардид.

Минбаъд Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар суханрониҳои барномавӣ, Паёмҳо, таълифот ва таълимоти бунёдии худ барои ҳар фарди тоҷик ҳаётан муҳим будани Эҳёи миллатро асоснок кард. Принсипҳои асосӣ, сарчашма, роҳ, восита ва усулҳои ба он ноил гаштанро фаҳмонд. Ин равандро дар сиёсати амалӣ, бо азму размаи ҷавонмардӣ тавассути бузургтарин чорабиниҳои дар таърихи миллати тоҷик беназир собитқадамона тасдиқ намуд.

Бо ҷашн гирифтани 1100 - солагии давлати Сомониён (соли 1999), эълони Соли тамаддуни Ориёӣ (соли 2006), навиштани асарҳои «Тоҷикон дар оинаи таърих» (1996, 2002, 2006), «Чеҳраҳои мондагор» (2016) ва чандин таълифоти илмӣ – таърихӣ, сохтмони иншоотҳои бунёдии аср Пешвои муаззами миллати тоҷик худро ҳамчун эҳёгари анъана, суннат ва азамати ниёкон, зиндакунандаи маънавиёти Зардушт, Курушу Доро, раҳбари забардаст, масъулиятшинос ва худогоҳ, бунёдгузори таърихи навини миллати тоҷик муаррифӣ намуд ва мардумро ба истифода аз ин ганҷи бепоён, санадҳои худшиносиву меҳанпарастӣ, истиқлолхоҳиву меҳанпарастӣ даъват кард.

Яъне Сарвари давлати тоҷикон амалеро, ки дар доираи тавони як раҳбари камназир ва ватанпарвари таърихофарин аст, иҷро намуд.

Намунаи чунин шефтагӣ ва садоқатмандии миллӣ дар таърих камшумор аст.

Бо такя ба таълимоти Пешвои муаззами миллат бояд таъкид кард, ки чунин шонс *(имконият, иқбол, умед)-и* **фавқулода ва нотакрор барои як халқ дар тӯли садсолаҳо як бор падид меояд. Ва ҳамватанони мо, ки ҳазор сол азияти бедавлатӣ ва ғуломиро кашидаанд, зарурати ҳаётӣ аст ҳама сар ба сар эҳсоси масъулияти миллатдӯстӣ ва ватанпарастӣ намоянд. Аз ҷаҳолати рӯ ба афзоиши оммавӣ худдорӣ кунанд.**

с. 6

ЭҲЁИ МИЛЛАТ – БАҚОИ ДАВЛАТ

Аммо боиси афсӯс аст, ки дар ҳоли ҳозир, тамоюл ба таассубу хурофот ва дар ин асос зиёдаравӣ, гаравидан ба чараёнҳои динии ифротӣ, беэътиноӣ ба раванди ташаккули хештаншиносӣ ва худшиносии миллӣ аз дарачаи тараққиёти иқтисодӣ ва ичтимоии кишвар дахолаҳо қафо мондааст. Ин чараён хилофи оияндаи босуботи давлатдории миллӣ мебошад.

Бо изҳори таассуф таъкид бояд кард, ки раванди амалисозӣ гаштани ташаббуси таърихии Даврони Эҳёи миллати точик хосияти зоҳирпарастона ва ҳисоботдиҳӣ касб кард. Дар мустаҳкам кардани пояҳои давлатдории миллӣ ва шикасти руҳияи саҳдагорӣ ба фарҳанги бегонагон, раванди таассуб, хурофот, ки асоси маънавиёти ифротгароӣ ва терроризм мебошанд, ҳамчун амали муассир ба майдони набарди вокеӣ ворид гашта натавонист.

Сифати амалкарди системаи ягонаи таъмини асосҳои бунёдии маъавиёти миллӣ (ғояхо, чаҳонбиниҳо, арзишҳои миллӣ - таърихӣ) дар доираи талаботи сохти конститутсионӣ ба талаботи замон, ҳифзи боэътимоди амнияти миллӣ ба шароити имрӯз ва оияндаи наздик мувофиқ нест.

Дар ин маврид, баробарвазнии таҳдидҳо, тахассусмандии ташкилоту созмонҳо, афроди алоҳидаи мувоззаф ба тахрибкорӣ бар зидди арзишҳои сохти конститутсионӣ ва маҷмуи чорабиниҳое, ки давлат барои ҳимояи худ дар сатҳҳои оила, мактаб, донишгоҳ, муҳит, ҷомеа роҳандозӣ кардааст, мувофиқати пурра надоранд.

Ҳодисаҳои нангин ва ҷиноятҳои сангине, ки дар сатҳи байналхалқӣ, ҷуғрофияи берун аз каламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон, махсусан дар се соли ахир бо иштироки шаҳрвандони мо ба вуқӯъ пайвастанд, на танҳо ба манзалат ва обрӯи миллати тоҷик иснод оварданд, балки бонги (аломат, ишорат, хабар, огоҳӣ) хатар барои оромӣ, сулҳу субот ва сохти конститутсионӣ гардиданд.

Бузургтарин ангезае, ки мухтавои ҷаҳонбинии шахсро фаро мегирад, идея аст. Душманони давлати миллӣ бо ҳаннотӣ ва суиистифода аз дин, ин амалро тавонистанд роҳандозӣ кунанд. Чавонони зиёдро гумроҳ ва ба лашкари сарсупурдаи бозигарони геополитикӣ бар зидди манфиатҳо ва обрӯи миллати хеш сафарбар намоянд.

Системаи маърифати идеологии умумимиллии мо, мутаассифона, дар доираи мафҳумҳо, назарияҳо ва қолабҳо амал мекунад, на бар асоси идеяҳо.

Маҳз идея аст, ки бо тавони истифодаи он на танҳо ҳадаф ифода ва тафсири амалии худро меёбад, балки барои дигаргун сохтани он ба манфиати ташаббускори амал кӯшиш мекунад.

Идея дар мухтавои худ роҳу воситаи амалӣ кардани хешро дорад. Он ҳадафи худро сидқан меомӯзад. Вобаста ба он мақсаднок амал мекунад, то ҳолати руҳиву равонии фард ё ашхоси мунтахаб ба мақсадҳо мувофиқ гардонида шавад.

Идея ҳаст, ки саравал мантиқи давра ба давраи амал фаҳмонида, аниқтараш тавассути он муътақид кунонида мешавад. Таҷрибаи таърихӣ ба муосир ҳамин роҳу усулро тасдиқ мекунад.

Идеяҳое, ки Пешвои муаззами миллат солҳои тӯлонӣ расман эълон медорад ва онҳоро дар таҷрибаи амалӣ исбот менамояд, аз нигоҳи мантиқи илмӣ, ҳақиқатнигорӣ ва воқеъбинӣ мукаммалтарин ва пешқадамтарин ғояи маънавӣ дар масири таърихии рушд, пойдории миллати тоҷик ва давлатдории он мебошанд.

Зарур аст, ки ин идеяҳо коркард ва бо истифода аз принсипҳои таърихӣ, таърихӣ – мукоисавӣ, таърихӣ – типологӣ, таърихӣ – генетикӣ, ки ба мавзуи хештаншиносӣ ва худшиносӣ наздик ҳастанд, дар чараёни эҳёи миллати тоҷик бо талабот ва шаклу усулҳои рақобатпазир ва самаранок дар тарбияи омма истифода гарданд.

Нимаи дуюми асри XIV, замоне ки даврони Эҳё дар Аврупо оғоз гардид, ташаббускорон ва дастандаркорони он зиёиёни эҷодкор, олимон буданд. Онҳо ҳаёти худро зери хатар гузошта, ҳаёти ҳаммиллатҳои худро начот бахшиданд.

Чун зиёиён ҳамчун табақаи бузург вориди ин ҳаракат гаштанд, онҳо тавачҷуҳи ҷомеаро ба худ чалб карда тавонистанд. **Мардуми одиро муътақид сохтанд, ки ягона роҳи халосӣ аз ғуломӣ, бандагӣ, ақибмондагӣ эҳёи анъанаҳои миллӣ – қадимӣ аст, на он чизе, ки бегонагон ба сари онҳо бор кардаанд.** Ва акнун аз он тарзе мехоҳанд, истифода мекунанд.

Мардуми аз лиҳози ирсӣ ҳам ҳушманди Аврупо, тавассути фарҳанги **қадима, зина ба зина вориди моҳияти масъала гашта, худро аз таассубу хурофот раҳо бахшиданд.**

Истилоҳи Ренессанс (Эҳё)-ро – аз нав таваллуд гаштан, эҳё шудан ба **«яке аз бузургтарин давраҳои маданӣ - таърихӣ, нуктаи гардиши куллӣ дар таърихи Аврупо байни Асрҳои Миёна ва Замони Нав, ки фарҳанги ҷадиди Аврупоро бунёд гузоштааст»**, ном мебаранд. Ба хотири сипосгузорӣ ба насле, ки миллатро аз ҷоҳилият, аз банди хурофоту таассуб ба торикиву зулмот раҳо кардааст, он давраро ҳамчунон бо ифтихори бузург, бо ҳарфҳои калон **«Замони Нави Барвақтӣ»** ном ниҳодаанд.

«Барвақтӣ» ном гирифтан тавассути Ҳаракати Эҳё маънои нисбат ба халқҳои дигари дунё, ки то кунун дар банди ҷаҳолат, таассубу хурофоту «каромот»-анд ва ҳамин тариқ, аз ғуломони ҷисмониву маънавӣ, дастнигару корафтодаи дигаронанд, пеш рафтан, пешсаф буданро дар назар дорад.

Тавре хотирнишон гардид, миллатҳо аз рӯи хосиятҳои антропологӣ, физиологӣ, генетикӣ, имконоти ақлонӣ ва руҳиву равонӣ аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Аммо чунин сифат хосияти нисбӣ дорад, на мутлақ. Мардум дер ё зуд аз дунболи Ақл, Хирад, Фаросат, татбиқу тадбири нақу – гуманизм (истилоҳи Даврони Эҳё), воқеънигарӣ ва одамсолорӣ меравад. Аммо чӣ гуна? Чӣ тавр? Бо кадом фоҷиаҳо ва бурду бохтҳо? Азобу шиканҷаҳо? Аврупо, тавре мебинем, ин корро ҳафтсад сол қабл оғоз кард ва муваффақона анҷом бахшид. Чандин наслҳо, аз ҷумла, мо шоҳиди натиҷаҳои он ҳастем.

Аз рӯи таҳлили кӯтоҳ мебинем, ки миллати тоҷик дар шароити навини таърихӣ, бо таҷрибаи шашҳазорсола, барои муваффақона паси сар кардани Даврони Эҳё, ки оғози он эълом гардид, тамоми шароит – решаҳои тамаддунӣ, бунёди қавии сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, ақлонӣ ва генетикиро дорад. Фақат онро роҳандозии ҳарчи зудтар ва роҳнамоии тахассусмандона бояд.

Фаромӯш намекунем, ки дар мавриди амали нек таърих доимо фурсат, шонси кӯтоҳ мегузорад. Эҳёи миллатро Пешвои муаззами миллат ҳамчун Ҳаракати умумимиллӣ эълон кардааст.

ХУЛОСА

1. Даврони Эҳёи Аврупо (асрҳои XIV – XVI) яке аз бузургтарин воқеаҳои таърихӣ-сиёсӣ ва фарҳангӣ дар ҳаёти инсоният буд. **Бидуни чунин гардиши куллӣ, тамаддуни аврупоӣ на танҳо наметавонист ба ҷойгоҳе, ки имрӯз дорад, соҳиб шавад, балки Шарқ ҳам ҳолати аз ин бадтари асримиёнагӣ медошт.**

2. Давлатҳои Аврупо тавассути даврони Эҳё ба дастовардҳои бунёдӣ дар соҳаҳои илм, маориф ва фарҳанг ноил гаштанд. Мардумро аз ҷаҳолат раҳо карданд. Бо сохтани давлатҳои миллӣ ҳувияти миллӣ ва тамомияти арзии худро нигоҳ доштанд. Ҳастии шарафмандони хешро дар доираи оилаи байналхалқӣ таъмин намуданд.

3. Эҳёгарон ба хулоса омаданд, ки маҳз тарзи тафаккури хурофотӣ, таассубгароёна пайравии номусолиҳатомез ба ҳар гуна ҷараёнҳои динӣ, мазҳабӣ ва фанатизм мардумро ба ифроту тафрит мебарад. Ба ҳамин хотир, мундариҷа ва мухтавои ҷаҳонбинии мардумро чун масъалаи калидии Эҳёи ҷомеа интихоб намуданд.

4. Қувваҳои ҳаракатдиҳандаи Даврони Эҳёи Аврупо бузургтарин олимон, хирадмандон, суханварон, донишмандон, рассомон, меъморон, мубориэон, фидоиёни ватан ва миллати худ буданд. Онҳо қудрату неруи хешро, ки пештар бо сухан ва қалам ифода мекарданд, дар амал санҷиданд. Ба майдонҳо назди мардум рафтанд. Хостанд дониста бошанд: **оё метавонанд оммаро аз панҷаи хурофот, ҷаҳолату нодонии асримиёнагӣ раҳо созанд?** Муътақид гардонанд, ки ватану миллати онҳо, замини хокӣ ва мардумони одианд. Саҷдагоҳи Инсон Ақл, Дониш ва Хиради одамист. Исбот намоянд, ки бо силоҳи Маърифат боварманд кунониданӣ одам, аз бовар кунонидан бо силоҳ авлотар аст.

5. Сабаби Даврони Эҳё ном кардани ин ҳаракати бузурги таърихӣ аз нав зинда кардан, ҷон бахшидан ба беҳтарин намунаҳои илм ва фарҳанги Юнони Қадим ва Рими Қадим бар хилофи даъвоҳои руҳоният буд, ки тарғиб мекарданд: **«оғози фарҳанги нобии одамӣ аз замони зуҳури Исои Масеҳ сарчашма мегирад».**

Далелҳои илман асоснок ва қотеонаи зиёиёни эҳёгар, руҳи миллӣ, хештаншиносӣ ва худшиносии миллатҳои Аврупо баланд кард. Ғурури истиқлолхоҳии ононро неру бахшид. Фикру андешаи аксарияти мардумро дар бораи таърихи воқеии фарҳангу миллатҳояшон тақвият дод.

6. Азбаски дар байни руҳонияти Даврони Эҳёи Аврупо шахсони воқеан **таҳсилдида, ташвиқгари ростӣ, масъулиятшиносу худогоҳ, мутафаккиру хирадманд, ҳимоятгари тамаддун ва фарҳанги миллатҳои хеш** кам набуданд, намояндагони барҷастаи онон ҳикмати давраи Эҳёро хуб дарк карданд. Ва чунин шиор партофтанд: **«Эҳёгарон барои истиқлоли миллати ман мубориза мебаранд. Мо бо онҳоем!».**

7. Минбаъд дар ҳар кишвари Аврупо Шӯрои миллии уламои католикӣ ташкил шуд. Шӯро зери назари нухбагон ва мутафаккирони руҳонӣ ҳуҷҷатҳои аслии хутба ва фатвоҳои диниро таҳрир карда, онҳоро бидуни халалдор кардани моҳияташон, ба манфиати рушду пешрафти илму фарҳанг ва технологияи миллатҳои хеш мувофиқ сохтанд.

8. Давраи Эҳё мафҳуми дини миллӣ ва милликунонии динро дар Аврупо асос гузошт.

9. Инқилоби маънавии ҳафт аср қабл, мардуми Аврупоро ба рӯзгор ва сатҳи баланди рушди иқтисодиву иҷтимоии кунунӣ овард. Имрӯз мо шоҳиди он ҳастем. Ва бидуни эҳсоси хиҷолат, зарурати муҳокима, расидан ба сабабу омилҳои ин пешрафт, масъулияти худогоҳӣ ва худсозӣ аз онҳо истифода мекунем.

ОХИРСУХАН

Ҳар насл (хонда шавад халқ, миллат, давлат, мардум) наметавонад вараки зиндагиро аз саҳифаи нав оғоз кунад. Барои одамони соҳибхирад чунин зарурат ҳам нест. Вобаста ба шароити таърихӣ, анъана, урфу одат, муҳит, замон ва макон истифодаи эҷодкоронаи таҷрибаи мардумони бохиради пешин ва ҳамасрон низ шарти муваффақият ва пешравӣ аст.

Ба ҳамин хотир ба тарзи кӯтоҳ зарурат, сабаб, омилҳо, шароит ва намунаҳои даврони Эҳёи миллии Аврупо ҳамчун мисоли таърихӣ оварда шуданд, ки албатта, навоварӣ нест.

Аммо мо ба ин ҳақ дорем: **«Ҳар кашфиёте, ки мансуб ба ақли одамизод аст, дастоварди умумибашарист»** (Г. Лебон).

Ба назари мо, муқоисаи вазъи Аврупои асри XIV ба ҳолати маънавии Тоҷикистони асри XXI ба хотири хулосабарорӣ, арзёбӣ ва коркарди нақшаи амал тақозои зарурӣ ва ҳаётан муҳим мебошад.

Яке аз намояндагони машҳури миллати немис Артур Шопенгауэр (1788-1860) таъкид мекунад: **«Немисҳоро мазаммат мекунанд, ки онҳо бештар ба франсавиҳо ва англисҳо тақлид мекунанд; аммо фаромӯш месозанд, ки ин бисёр кори оқилона аст, ки онҳо ҳамчун миллат карда метавонанд, ба хотири он ки феълан немисҳо бо қувваи худашон кори муфид ва хубро фикр карда бароварда наметавонанд».**

Аз лиҳози рушду тараққиёти иқтисодӣ ва дастовардҳои фарҳангӣ, шукр, мо дар ҳамгашти як кӯчаем. Аммо бо итминони комил гуфта метавон, ки бо ҷаҳонбинии хурофотӣ ва таассубгароии умумӣ, дар асри XXI, бо сипарӣ гаштани ҳафтсад сол баъди даврони Эҳёи Аврупо, мардуми мо гурӯҳ - гурӯҳ намунаҳои сангинтарини маънавиёт, рафтор, таассуб ва хурофоти асримиёнагиро ҳамчун зуҳуроти умумӣ ба намоиш гузошта, дар ин раванд сахт истодагарӣ ва якравӣ мекунанд.

Дар рисола, оиди дар давлатҳои пешқадам мавҷуд будани системаи ягонаи ҳифзи субот ва сохти конститутсионӣ дар маврндҳои бухронӣ, ки замонати комили амнияти ҷомеаро медиҳад, ишора рафт.

Тамоми системаҳо дар болои коғаз хоҳанд монд, агар хештаншиносӣ, худшиносӣ, ҳувияти миллӣ бар маънавиёти бегонапарастӣ ғолибият пайдо накунад. Агар манзалати Илму Маърифат, Ақлсолориву Хирадгароӣ бар таассубу хурофот ва ҷаҳонбинии асримиёнагӣ, ки тавлидгари ифротгароиву терроризм аст, чира нагардад.

Дар роҳи ҳалли чунин муаммо «Ҳар халқ метавонад ва бояд аз мардумони дигар омӯзад» (Г. Плеханов).

Агар зиёиёни Даврони Эҳёи Аврупо барои аз торикӣ, таассуби асримиёнагӣ, ҷаҳолат, фақирӣ, озод кардани миллатҳои худ **бо руҳониёни ватандӯст ва бонангу номус** ба тавофуқ расида, ҷонбозиҳо карда, ба мақсад расида бошанд, вақти он аст, ки **эҳёи миллати тоҷик ҳам аз ҷониби зиёиёни андешамандони пешқадам, ки бо ҷаҳонбинии мардум сару кор доранд, ба як ҷабҳаи умумимиллӣ мубаддал гардад.**

Барои ҳар нафаре, ки имкон аст, дар масири хатарноки хатои зидди манфиатҳои Ватану миллат қарор гирад, мубориза бояд бурд. Сабабҳои ин холатро ошкор ва дар доираи як системаи коркардшудаи сиёсӣ, фарҳангӣ ва иҷтимоӣ бартараф намуд.

Мардуми Тоҷикистон бояд донанд, ки **«шуури миллӣ – шуури ягонаи тақдири таърихӣ аст»** (Н. Бердяев). Бештар аз ҳамватанони мо, дигар дар олам касе мисли худи мардуми Тоҷикистон барои субот, амният ва рушди кишвари мо манфиатдор нест.

Тавре дидем, барои Даврони Эҳёи Аврупо ду омили аслӣ истифода шудааст: **зиёиён бо руҳонияти миллатпараст** (1) ва **маводи аслӣ – ҷабҳаи маънавӣ - бозгашт ба илм, адабиёт ва фарҳанги ниёгон (2).**

Дар шароити Тоҷикистони муосир ин имконот бамаротиб қавӣ ва нерумандтар аст.

Хотирнишон гардид, ки **аввалан, пешоҳанги Эҳёи миллати тоҷик Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аст, ки аз рӯзи аввали зимоми ҳокимиятро ба даст гирифтан дар ин роҳ собиткадамона, ҷоннисорона, қаҳрамонона мубориза мебарад. Ин далели таърихӣ аст.**

Дуюм, агар миллатҳои Аврупо фақат ба захираҳои маънавии Юнони Қадим ва Рими Қадим такя карда бошанд, **миллати тоҷик дар ин маврид, боигарии нақди сиёсӣ-таърихӣ ва тамаддунӣ бо сулолаҳои Ҳахоманишиҳо, Сосониён ва Сомониён дорад.**

Сеюм, бойтарин дастовардҳои фарҳангӣ ва адабиёти ҷаҳонӣ, яъне ганҷина ва хамосаҳои саромадони адабиёт, илм ва фарҳанг - Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Абулқосими Фирдавсӣ, Абуалӣ ибни Сино, Умари Хайём, Носири Хусрави Қубодиёнӣ, Саъдии Шерозӣ, Ҳофизи Шерозӣ, Ҷалолиддини Балхӣ, Камоли Хуҷандӣ, Аҳмади Дониш, Садриддин Айнӣ ва офаридаҳои ҷаҳоншумули даҳҳо нобиғагони дигари миллати тоҷик дар ихтиёри зиёиён, мутафаккирон, дастандаркорони соҳаи маънавиёти миллӣ қарор доранд.

Инҳо бунёд, хазина, сарчашма ва силоҳи бузурги маънавӣ ҳастанд барои муваффақ гаштан ба амали ҳаётан муҳим – начот бахшидани насли имрӯза аз доми ҷаҳолат, торикӣ, таассуб, хурофот, ифротгарӣ, терроризм ва фоҷиаи навбатии умумимиллӣ.

Агар ҳамасрони ҳушманди мо аз уҳдаи ин вазифаи таърихӣ бароянд, оиндагон баъди ҳафтсад сол ҳам ному фидокории равандагони роҳи Эҳёи миллатро дар ин шароити наздик ба хурофоти асримиёнагӣ фаромӯш нахоҳанд кард.

Даврони Эҳёи миллати тоҷик ниёз бо кӯшишҳои бесобиқа, ғайримуқаррарӣ, ҳадафманд ва муҳимтар аз ҳама, содиқона дорад.

Бо дарназардошти вазъи геополитикии олам, минтақа ва равандҳои дохилӣ дар ин амали ҳаётан муҳим набояд лаҳзае таваққуф кард.

С. ЯТИМОВ, профессор
Рӯзномаи «Ҷумҳурият», №171(24 782), аз 24.08.2023

ТАМАННИЁТИ РЕКТОРИ ДОНИШГОҲ АМОНЗОДА ИЛҲОМ ТЕМУР БА МУНОСИБАТИ СОЛИ НАВИ ТАҲСИЛИ 2023-2024 ВА 32-ЮМИН СОЛГАРДИ ИСТИҚЛОЛИЯТИ ДАВЛАТИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Омӯзгорон ва донишҷӯёни гиромӣ!

Нахуст, ҳамаи шуморо бо соли нави таҳсили 2023 – 2024, Рӯзи дониш ва ҷашни 32 – солагии Истиқлолияти давлатии кишвари маҳбубамон – Тоҷикистони биҳиштосо, ки дар остонаи он қарор дорем, табрику муборакбод мегӯям.

Мафҳуми сулҳ, ки барои мардуми сайёра, алалхусус, тоҷикистониён арзиши бениҳоят баланд дорад, беҳтарин неъмат ба ҳисоб меравад. Маҳз бо дарназардошти муҳиммияти ин нукта Пешвои муаззами миллат дар яке аз суханрониҳояшон иброз доштанд, ки: "Истиқлолият муқаддастарин дастоварди таърихии миллат аст ва мо бояд Истиқлолияти давлатӣ ва ваҳдати миллиро чун гавҳараки чашм ҳифз намоем".

Боиси хушнудӣ ва ифтихор аст, ки дар кишвари мо ҳамасола соли нави таҳсил ва Рӯзи дониш бо суханронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти маҳбуби кишварамон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон оғоз мегардад. Тавре ки ба ҳамаи мову шумо маълум аст, имсол Пешвои муаззами миллат Рӯзи донишро дар Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон зимни ифтитоҳи бинои навбунёди ин боргоҳи илму маърифат гузаронида, рочеъ ба аҳаммияти бузурги илму дониш, рушди соҳаи маориф, таҳкими сулҳу субот, ҳифзи дастовардҳои истиқлолият ва дигар масоили мубрам, ки ба пешрафт ва ободиву шукуфоии Ватани азизамон мусоидат мекунанд, суханронӣ намуданд.

Дарси сулҳ, ки ҳамасола дар Рӯзи дониш баргузор мегардад, ба маънои дигар дарси ватандӯстӣ ва шинохти сабақҳои таърих ба хотири фардои ободи Ватани маҳбубамон мебошад.

Мусаллам аст, ки мардуми тоҷик аз давраҳои қадим то ба имрӯз бобари таҳкими дӯстиву рафоқат ва сулҳу субот ба қадри илму дониш ва мактабу маориф низ мерасанд ва ба ин манбаи ташаккулдиҳандаи арзишҳои маънавии ҳаёти инсон арҷ мегузоранд.

Ҳамкасбон ва донишҷӯёни гиромӣ, баъди чанд рӯз дар саросари кишвари маҳбубамон ҷашни бузургу муқаддаси миллӣ- сиёсидусолагии Истиқлолияти давлатии ҷумҳурии азизамон бо шукӯҳу шаҳомати хосса ҷашн гирифта мешавад. Боиси фарҳмандидист, ки Донишгоҳи технологии Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиқлолии кишвар ба комёбию дастовардҳои беназир соҳиб гардид.

Донишгоҳро тайи солҳои соҳибистиқлолӣ қариб 17 ҳазор нафар мутахассиси баландихтисос хатм намуд, ки алҳол дар соҳаҳои иқтсод, саноату нақлиёт, хизматрасонии маишӣ ва ғайра муваффақона кору фаъолият намуда, дар пешрафт ва ободию шукуфоии Ватани маҳбубамон саҳми сазовор гузошта истодаанд.

Боварӣ дорам, ки Шумо - омӯзгорону кормандон минбаъд низ барои омода намудани мутахассисони болаёқат, пешрафти илму маъориф ва ободию шукуфоии кишвари маҳбубамон - Тоҷикистони соҳибистиқлол кӯшишу ғайрати бештар намуда, дар амалигардонидани дастуру ҳидоятҳои Пешвои муаззами миллат

муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон саҳми арзанда мегузоред.

Бори дигар соли нави таҳсили 2023-2024 ва ҷашни 32-солагии Истиқлолиятро бароятон муборакбод мегӯям.

1-уми сентябри соли ҷорӣ омӯзгорону кормандон ва донишҷӯёни Донишгоҳи технологии Тоҷикистон ба воситаи телевизион суханронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ -Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро дар Рӯзи дониш ва мулоқот бо аҳли маориф, ки дар Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон зимни ифтитоҳи бинои навбунёди ин муассисаи таълимӣ баргузор шуд, бо мароқи том тамошо карданд.

Баъд аз анҷоми суханронии Пешвои миллат муовини сарвазири мамлакат Усмонзода Усмоналӣ, ки ба табрики ҳайати омӯзгорону кормандон ва донишҷӯёни донишгоҳ омада буд, аз номи Ҳукумати мамлакат омӯзгорону донишҷӯёнро бо соли нави таҳсил ва Рӯзи дониш табрику муборакбод гуфта, дар бораи таҳкими сулҳу субот, аҳаммияти илму дониш, ғамхориҳои доимии Президенти мамлакат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон нисбат ба соҳаи маориф ва омӯзгорон, инчунин нақши илм дар пешрафти ҷомеа суханронӣ намуд.

Сипас ректори донишгоҳ Амонзода Илҳом Темур зимни суханронӣ иброз дошт, ки ба шарофати саъю талош ва ғамхориҳои ҳамешагии Пешвои муаззами миллат кишвари азизамон дар тамоми соҳаҳо, аз ҷумла соҳаи илму маориф ба дастовардҳои назаррас ноил гардид.

Ректори донишгоҳ низ дастовардҳои донишгоҳро, ки хеле зиёданд, пеш аз ҳама, самараи истиқлолият ва амалигардонии дастуру ҳидоятҳои Сарвари давлат маънидод кард.

РӮЗИ ХОТИРМОН

Ҳамасола дар Донишгоҳи технологии Тоҷикистон бо иштироки ҳайати устодону профессорон ва хатмкунандагону волидайни онҳо "Рӯзи хатмкунанда баргузор мегардад.

Имсол ин чорабинии хотирмон ба таври тантанавӣ рӯзи 4-уми июл доир карда шуд. Баъди ифтитоҳи чорабинӣ ректори донишгоҳ Амонзода Илҳом Темур хатмкардагони соли 2023-ро барои хатми бомуваффақияти донишгоҳ табрику таҳният гуфта, ба волидайни онҳо, ки дар баробари омӯзгорону профессорони донишгоҳ саҳмашон дар таълиму тарбия ва омода намудани мутахассисони баландихтисос назаррас аст, изҳори сипос намуд.

Ректори донишгоҳ бо ифтихор ва қаноатмандӣ иброз дошт, ки имсол 29-умин сол аст, ки Донишгоҳи технологии Тоҷикистонро ҷавонписарону ҷавондухтарони фаъолу ташаббускори кишвар хатм менамоянд.

Имсол донишгоҳро 565 нафар донишҷӯи шуъбаи рӯзона, 244 нафар донишҷӯи шуъбаи таҳсилоти фосилавӣ ва 47 нафар донишҷӯи зинаи магистратура хатм намуд, ки 24 нафари онҳо соҳиби дипломи аъло гардиданд.

Баъди ба хатмкардагони донишгоҳ супоридани дипломҳо Амонзода Илҳом Темур бори дигар аз номи раёсати донишгоҳ хатмкардагону волидайни онҳоро бо хатми муваффақонаи донишгоҳ шодбош гуфта, изҳори умед намуд, ки дастпарварони донишгоҳ ҳамчун мутахассисони болаёқат дар рушди иқтисоди кишвар ва ободию шукуфоии Ватани маҳбубамон-Тоҷикистони соҳибистиқлол саҳми арзанда мегузоранд.

Сипас чанде аз хатмкардагон суханронӣ карда, миннатдории самимии хешро ба ҳайати профессорону омӯзгорони донишгоҳ, ки вокеан ҳам барои гирифтани таълиму тарбияи дуруст ва соҳибкасб шудани онҳо заҳмати зиёд кашиданд, арзи сипос намуданд.

Дар қисми фарҳангии чорабинӣ ҳунармандони ансамбли «Зуҳал»-и донишгоҳ бо барномаи рангини консертӣ, ки аз суруду таронаҳои ба васфи Ватан, муаллим, сулҳу дӯстӣ ва рақсҳои ҷолиб бахшидашуда мураттаб гардида буданд, табъи аҳли толорро шод намуданд.

Р. МАСЪУД

ИНЪИКОСИ МАСОИЛИ ИСТИҚРОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ ТОҶИКОН ДАР ТАЪРИХНИГОРИИ ВАТАНӢ

Яке аз масъалаҳои муҳиме, ки дар солҳои 90-уми асри XX диққати муаррихон ва умуман аҳли ҷомеаи ҷаҳониро ба худ ҷалб карда буд, раванди гуфтушуниди миёни тоҷикон дар солҳои 1994-1997 ба ҳисоб меравад. Ин раванд пеш аз ҳама, аз он ҷиҳат ҷолиб аст, ки нахустин таҷрибаест дар таърихи ҷаҳонӣ, ки бо миёнаравии созмонҳои бонуфузи байналхалқӣ ва ширкати давлатҳои кафили минтақа бомуваффақият анҷом пазируфтааст.

Дар давоми солҳои 1994-1997 байни ҳукумати расмии Тоҷикистон ва иттиҳоди мухолифин 8 даври мулоқот ва якчанд вохӯрӣ дар сатҳи олӣ – миёни Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва роҳбари иттиҳоди мухолифин баргузор шуданд. Ин гуфтушунидҳо таҳти назари СММ ва бо ширкати давлатҳои кафил – Россия, Эрон, Қазоқистон, Қирғизистон, Покистон, Туркманистон ва Ӯзбекистон сурат гирифта, натиҷаи мусбат доданд.

Раванди ноил гардидан ба истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон, таҳкими истиқлолияти давлатӣ, хотима бахшидан ба ҷанги шаҳрвандӣ ва бунёди шароитҳои мусоид баҳри муътадил гардонидани авзои сиёсии ҷомеа, аз ҷумлаи мавзуоте буданд, ки таваҷҷуҳи олимони ҷабҳаҳои гуногуни илмҳои ҷомеашиносӣ ва соири муаллифонеро, ки дар таҳқиқи масоили ризоияти миллӣ ва сулҳ – ҳамчун падидаи демократикунонии ҷомеа саҳм гирифтаанд, ба худ ҷалб кард.

Маҳз Президенти кишвар ба ҳайси ташаббускори асосии роҳандозии Консепсияи ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон баромад карда, тамоми нерую заковат ва сабру суботи хешро баҳри истиқрори сулҳи комил равона сохт.

Масоили марбут ба гуфтушуниди миёни тоҷикон, Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон ва фаъолияти Комиссияи оштии миллӣ, пеш аз ҳама, дар асари бунёдии «История таджикского народа» ва асарҳои дастаҷамъии «Бунёди давлатдории навин», «Очеркҳои таърихи Тоҷикистони соҳибистиқлол» хеле дақиқназарона таҳқиқу баррасӣ гардидаанд.

Бояд тазаккур дод, ки асарҳои характери илмӣ ва публисистидошта, ки ба раванди гуфтушуниди миёни тоҷикон баҳри истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар ҷумҳурӣ рабт доранд, хеле муҳим ва ҷолибанд. Дар байни онҳо бахусус асарҳои В. Бушков ва Д. Микулский, Р. Масов, Е. Белов, С. Махонина, Р. Абулҳаев А. Достиев, И. Усмонов, К. Абдулов, Ш.С. Саъдиев ва дигарон арзиши баланди илмӣ дошта, лаҳзаҳои муҳимми раванди гуфтушуниди миёни тоҷикон ва истиқрори сулҳи деринтизорро инъикос кардаанд.

Роҷеъ ба масоили истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ, ҳам дар ҳудуди ҷумҳурӣ ва ҳам берун аз он таълифоти зиёде рӯи кор омаданд. Махсусан, ба ин масъала муаррихон диққати ҷиддӣ зоҳир намудаанд. Боиси қайд аст, ки дар рисолаи илмии номзадии собиқ сафири Федератсияи Россия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Е.В. Белов, мақолаи Р. Абулҳаев масъалаҳои раванди гуфтушунидҳои байни тоҷикон, махсусиятҳои ин гуфтушунидҳо, ширкати давлатҳои кафил – Эрон, Афғонистон, Қирғизистон, Ӯзбекистон, Қазоқистон ва Покистон дар ин раванд, ҳадафу мароми онҳо ва махсусан нақши СММ ва Россия дар раванди баҳамоии тоҷикон хеле дақиқназарона таҳқиқ гардидаанд.

Бояд тазаккур дод, ки гуфтушунидҳои миёни тоҷикон, ки бо ибтикори Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо миёнаравии созмонҳои бонуфузи байналхалқӣ ва давлатҳои кафили минтақа дар тӯли солҳои 1994-1997 сурат гирифта буданд, натиҷаи дилхоҳ ба бор оварданд. 27-уми июни соли 1997 дар шаҳри Москва Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон ба имзо расид. Ҷанги хонумонсӯзи шаҳрвандӣ, ки ҷони даҳҳо ҳазор одамонро ба гирдоби фано кашида буд, хотима ёфт. Дар асоси ин созишнома 4-уми июли соли 1997 Комиссияи Оштии Миллӣ (КОМ) дар ҳайати 26 нафар созмон дода шуд. Комиссияи Оштии Миллӣ 15-уми сентябри соли 1997 дар шаҳри Душанбе ба кор оғоз кард. Мақсаду мароми Комиссияи мазкур амалигардонии шартҳои созишнома ва таҳкими сулҳи деринтизор буд. Комиссия дар тӯли қариб се сол вазифаҳои дар наздаш истодаро бомуваффақият ба сомон расонида, 1-уми апрели соли 2000-ум фаъолияташро қатъ кард. Ҳамин тариқ, гуфтан мумкин аст, ки дар Тоҷикистон сулҳи комил пойдор гардид.

Ҳамаи ин масъалаҳои зикршуда дар як қатор тадқиқот аз қабили «Роҳи сулҳ (Ҳуҷҷатҳои гуфтушуниди байни тоҷикон)», асарҳои И. Усмонов, М. Тоштемиров ва З. Саидов ботафсил дарҷ гардидаанд. «Роҳи сулҳ» характери таърихнигорӣ ва манбаъшиносӣ дошта, дар он ҳуҷҷатҳои муҳим оид ба раванди гуфтушунидҳои миёни тоҷикон гирд оварда шудааст. Таҳқиқоти И. Усмонов, М. Тоштемиров ва З. Саидов асосан ба муноқишаи байни тоҷикон, раванди гуфтушунидҳо, истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ, инчунин нақши созмонҳои байналхалқӣ ва давлатҳои ИДМ дар ба даст омадани ин сулҳ бахшида шудаанд.

Бояд зикр кард, ки дар байни адабиёти батабърасида махсусан китоби И. Усмонов «Сулҳнома», ки дар он масоили гуфтушуниди миёни тоҷикон ва фаъолияти КОМ дар солҳои 1997-2000 инъикос гардидаанд, мавқеи муҳимро ишғол менамояд. Асари мазкур, пеш аз ҳама, аз он ҷиҳат ҷолиб аст, ки дар он ҷанбаҳои сиёсии фаъолияти КОМ дақиқназарона таҳлил гардидаанд.

Масъалаи дигаре, ки таваҷҷуҳи муҳаққиқон ва коршиносонро ба худ ҷалб кардааст, инъикоси сабақҳои таърихӣ ва аҳаммияти байналмилалии сулҳи тоҷикон аст. Дар ин ҷода низ асару мақолоти зиёд рӯи кор омадаанд. Аз ҷумла мақолаи муштараки муҳаққиқи муносибатҳои байналхалқӣ Х. Самиев ва Ф. Мудатова фарогири ин масоил буда, ба омӯзиш ва таҳлили сабақҳои таърихӣ ва байналмилалии сулҳи тоҷикон бахшида шудааст. Муаллифон кӯшиш кардаанд, ки дар асоси истифодаи манобеи расмиву давлатӣ, хотираҳо, ёддоштҳои иштирокчиёни гуфтушуниди байни тоҷикон ва таҳлили протоколу созишномаҳои имзошуда, сабабҳо ва омилҳои хотимаи оташбас ва муқовимати байни гурӯҳҳои даргир, оғози гуфтушунидҳоро ошкор ва таҳлил намоянд. Бахусус, дар мақола махсусият ва нишонаҳои фарққунандаи раванди гуфтушунид, методика ва 120 механизми дастёбӣ ба сулҳ ва ризоияти миллӣ, инчунин вижагиҳои тарҳи сулҳ дар Тоҷикистон, ки метавон онро дар ҳалли низоъҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ истифода кард, инъикоси худро ёфтаанд. Ба ақидаи муҳаққиқон ба имзо расидани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон аҳаммияти бузурги байналхалқӣ дорад. Онҳо аҳаммияти байналмилалии сулҳи тоҷиконро, пеш аз ҳама, дар нуктаҳои зайл мебинанд:

«а) эътимоди қавии ҷомеаи ҷаҳонӣ ба Тоҷикистон чун ба давлате, ки бунёди ҷомеаи демократиро ихтиёр кардааст ва дар ин азм устувор аст, позиройи он ба анҷумани хеш ва ниҳодҳо ва созмонҳои бузурги сиёсӣ, молиявӣ ва иқтисодӣ;

б) эътирофи Тоҷикистон ҳамчун кишвари воқеан ҳам тарафдори таҳким ва тавсеаи арзишҳо ва муқаррароти байналмилалӣ ва фаъол дар ҳалли мушкилоти минтақавӣ ва глобалӣ;

в) эътирофи Сарвари давлати Тоҷикистон ҳамчун шахсият ва сиёсатмадори сатҳи ҷаҳонӣ, ки андеша, рафтор ва равиши давлатдории ӯ метавонад чун намунаи давлатмардони замони нав хидмат намояд».

Ҳамчунин, сиёсатшиносони тоҷик ба масъалаи оштии миллии тоҷикон таваҷҷуҳ зоҳир намуда, дар доираи китобу рисолаҳои илмӣ паҳлуҳои гуногуни воқеаҳои солҳои 90-умро таҳқиқ намудаанд.

Аз ҷумла профессор А.Н. Маҳмадов дар китоби «Тоҷикистон дар масири истиқлолият» масъалаҳои умдатарини идеологияи раванди музокирот, вазъи нави геополитикӣ дар Осиёи Миёна ва Консепсияи амнияти миллиро ҳамчун ҳуҷҷати муттаҳидсози неруи миллат мавриди таҳлил қарор додааст. Ӯ қайд менамояд, ки «Дар натиҷаи кӯшишҳои зиёди Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва гуфтушунидҳои сиёсӣ бо Иттиҳоди мухолифини тоҷик, Ҳукумати Тоҷикистон тавонист Созишномаи сулҳи асоснокро ба имзо расонад, ки он тағйироти сохтори конститутсионӣ, ҳалли масъалаҳои низомӣ, ҳуқуқӣ ва проблемаҳои гурезагонро пешбинӣ намуда буд. Баробари ба фаъолият шуруъ намудани Комиссияи Оштии Миллӣ, татбиқи созишномаҳои имзогардида ва ҳамкории мунтазами он бо Ҳукумати ҷумҳурӣ боиси қатъи амалиётҳои низомии доманадор ва ба эътидол омадани вазъи ҷамъиятию сиёсӣ гардид.

Ҳамин тавр, раванди ба даст овардани сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон ва марҳилаи хотимавии он – амалигардонии шартномаҳои ноилгардида, дар ҷаҳони муосир намунаи беназири баҳамоии ҷонибҳои даргир маҳсуб меёбад, ки назирашро таҷрибаи ҷаҳонӣ ёд надорад.

Асомуддини АБДУЛМУМИН,
ассистенти кафедраи гуманитарӣ

ИСТИҚЛОЛ

Ифтихори мо зи Истиқлоли мост,
Аз сафои бахту аз иқболи мост.
Соҳибистиқлолу соҳибдавлатем,
Мурғи дунёи фараҳ ҳамболи мост.
Шукри ободии даврон мекунем,
Шукри хоки Тоҷикистон мекунем.
Ҷонфидо чун Коваи оҳангарем,
Сарбадорон – дар дифои кишварем.
Парчами нанг аз ватандорӣ ба каф,
Шуҳратašро аз фалак боло барем.
Ҳамчу фарзанди вафодори Ватан,
Дар дифояш бигзарем аз ҷону тан.
Мулки худро боғу бӯстон мекунем,
Сабзу хуррам чун гулистон мекунем.
Бо сарафрозиву бо азму талош,
Зиндагии хубу шоён мекунем.
Шукри ободии даврон мекунем,
Шукри хоки Тоҷикистон мекунем.

Сафар Амирхон

Фановар
Рӯзнома бо се забон: тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ чоп мешавад.
САРМУҲАРРИР: Раҷабалӣ ШАРИФОВ
МУАССИС: Донишгоҳи технологии Тоҷикистон
Ҳайати таҳририя:
Амонзода И.Т., Тошматов М.Н., Ғаффоров А.А., Бобоев Х.Б., Ғаффоров Ф.М., Абдумуминзода С.
Нишонии мо: 734061- ш. Душанбе, кӯчаи Н.Қаробоев 63/3
Рӯзнома ба хотири риояи озодии афкор маводеро низ ба табъ мерасонад, ки хилофи назараш аст. Аз ин рӯ, масъулияти ақидаи муаллифро ба уҳда намегирад.
Рӯзнома 25 октябри соли 2020 таҳти № 224/рз-97 дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб гирифта шудааст.
Рӯзнома дар ҶДММ «Мега-принт»-и шаҳри Душанбе чоп шудааст. Адади нашр 1574 нусха